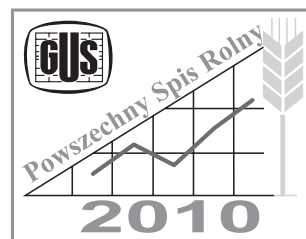

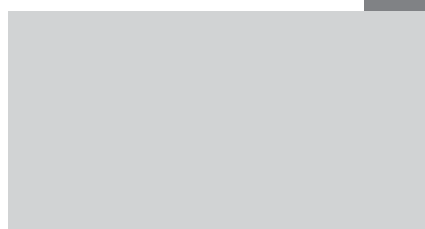

URZĄD STATYSTYCZNY
W ZIELONEJ GÓRZE

POWSZECHNY SPIS ROLNY 2010

RAPORT Z WYNIKÓW WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

ZIELONA GÓRA 2011

ZESPÓŁ REDAKCYJNY URZĘDU STATYSTYCZNEGO

PRZEWODNICZĄCY

Roman Fedak

Z-CA PRZEWODNICZĄCEGO

Krystyna Motyl

CZŁONKOWIE

Wioletta Bielecka, Ola Gucia, Marlena Gajewska, Bogusława Kołeczek,
Anna Miśkiewicz, Teresa Sokołowska, Robert Wróbel

OPRACOWANIE PUBLIKACJI

Marlena Gajewska

PRACE ANALITYCZNE, OBLICZENIOWE I EDYTORSKIE

Marlena Gajewska, Agnieszka Jankowska, Iwona Komorowska,
Edyta Leśniarek, Małgorzata Sadowska

GRAFICZNE WYKONANIE WYKRESÓW I MAP

Edyta Leśniarek

DRUK I OPRAWA

Wydział Poligrafii Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła

PRZEDMOWA

Publikacja zawiera wyniki Powszechnego Spisu Rolnego, przeprowadzonego w dniach od 1 września do 31 października 2010 r., prezentujące podstawowe informacje o gospodarstwach rolnych, użytkowanych gruntach, pogłowie zwierząt gospodarczych, ciągnikach i maszynach rolniczych oraz osobach pracujących w gospodarstwach rolnych.

Szeroki zakres informacji zebranych w badaniu pozwoli na ocenę sytuacji polskiego rolnictwa po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej oraz objęcie polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną. Dla zilustrowania tych przemian zaprezentowano podstawowe informacje spisowe na tle wyników poprzedniego spisu rolnego przeprowadzonego w 2002 r.

Spis przeprowadzony w 2010 r. był pierwszym badaniem powszechnym zrealizowanym tylko na formularzu elektronicznym oraz wykorzystującym w szerokim zakresie źródła administracyjne. Oprócz wywiadów przeprowadzanych przez rachmistrzów spisowych z wykorzystaniem urządzeń typu hand-held (metoda CAPI), w spisie zastosowano dwie nowe metody zbierania danych: wywiady telefoniczne wspomagane przez program komputerowy (metoda CATI) oraz samospis internetowy (metoda CAII).

Publikacja składa się z uwag metodycznych, uwag analitycznych ilustrowanych wykresami i części tabelarycznej. W uwagach metodycznych omówiono podstawowe zasady, definicje i pojęcia obowiązujące w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 r. W uwagach analitycznych przedstawiono krótką ocenę uzyskanych wyników.

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze składa serdeczne podziękowanie wszystkim osobom i instytucjom, które przyczyniły się do sprawnego zorganizowania i przeprowadzenia Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r.

Dyrektor Urzędu Statystycznego
w Zielonej Górze

Roman Fedak

Zielona Góra, wrzesień 2011 r.

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI METODYCZNE	7
UWAGI ANALITYCZNE	22
Uwagi ogólne	22
Gospodarstwa rolne	26
Użytkowanie gruntów	30
Powierzchnia zasiewów	34
Zwierzęta gospodarskie	38
Ciągniki i maszyny rolnicze	45
Pracujący w gospodarstwach rolnych	51

Tablice

	Tabl.	Str.
Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych	1	26
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	2	27
Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych	3	30
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych	4	32
Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych	5	34
Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych	6	41
Ciągniki i maszyny rolnicze	7	45
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w 2010 r.	8	52
Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku	9	56

Wykresy

	Str.
Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	1 28
Średnia powierzchnia gospodarstw prowadzących działalność rolniczą - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.	2 29
Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	3 31
Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.	4 33
Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów	5 35

Wykresy (dok.)

		Str.
Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych gospodarstw prowadzących działalność rolniczą - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.	6	36
Zwierzęta gospodarskie w 2010 r.	7	38
Struktura stada bydła	8	39
Struktura stada trzody chlewnej	9	40
Obsada drobiu na 100 ha użytków rolnych - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r..	10	41
Ciągniki i maszyny rolnicze w sztukach na 100 ha powierzchni.	11	46
Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych.	12	47
Struktura ciągników według mocy	13	48
Liczba ciągników przypadająca na 100 gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.	14	49
Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą i liczba pracujących wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	15	53
Struktura pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym według grup obszarowych i płci w 2010 r.	16	54
Odsetek osób pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym w ogólnej liczbie osób pracujących w gospodarstwach rolnych - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.	17	55
Struktura gospodarstw rolnych oraz poszczególnych kategorii pracujących w ciągu roku w tych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	18	57
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	19	58
Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w tych gospodarstwach w ciągu roku według grup wieku i płci w 2010 r.	20	59
Udział nakładów pracy pracowników najemnych stałych w ogólnej liczbie pracujących w gospodarstwach rolnych - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.	21	60

CZĘŚĆ TABELARYCZNA

	Tabl.	Str.
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i użytkowników	1	62
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej.	2	63
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej. .	3	64
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników.	4	65
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	5	66
Powierzchnia zasiewów według użytkowników	6	68

CZĘŚĆ TABELARYCZNA (dok.)

	Tabl.	Str.
Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych	7	69
Zwierzęta gospodarskie według użytkowników	8	70
Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	9	71
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników	10	72
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	11	73
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r. według grup obszarowych użytków rolnych	12	74
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według grup wieku, płci i grup obszarowych użytków rolnych	13	75
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r. według grup obszarowych użytków rolnych	14	76

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska	(-)	- zjawisko nie wystąpiło;
Zero	(0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5;
	(0,0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05;
Kropka	(.)	- zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych;
Znak	x	- wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe;
„W tym”		- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

tys.	=	tysiąc	UR	=	użytki rolne
szt.	=	sztuka	ha	=	hektar
ha	=	hektar	Dz. U.	=	Dziennik Ustaw
cd.	=	ciąg dalszy	r.	=	rok
dok.	=	dokończenie	poz.	=	pozycja
szt.	=	sztuka			

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Powszechny Spis Rolny 2010 (PSR 2010) przeprowadzony został **od 1 września do 31 października 2010 r.** według stanu na dzień **30 czerwca 2010 r.** (dzień referencyjny) **o godzinie 24.00.**

Podstawę prawną PSR 2010 oraz badania metod produkcji rolnej stanowiły:

- a) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.), zwane dalej Rozporządzeniem unijnym;
- b) Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r. (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2009 r., Nr 126 poz. 1040), zwana dalej Ustawą;
- c) Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88, poz. 439; z 1996 r., Nr 156, poz. 775; z 1997 r., Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 769; z 1998 r., Nr 99, poz. 632 i Nr 106, poz. 668; z 2001 r., Nr 100, poz. 1080; z 2003 r., Nr 217, poz. 2125; z 2004 r., Nr 273, poz. 2703; z 2005 r., Nr 163, poz. 1362; z 2006 r., Nr 170, poz. 1217; z 2007 r., Nr 166, poz. 1172);
- d) Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisu, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie respondentów do udzielania informacji oraz sposób zebrania i ochrony danych.

PSR 2010 jest pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z członkostwa państwa polskiego w Unii Europejskiej wynika szereg zobowiązań, m.in. konieczność dostarczenia informacji z dziedziny rolnictwa w zakresie i terminach określonych przez Komisję Europejską.

Potrzeba przeprowadzenia PSR 2010 r. wynikała ponadto z konieczności:

- zapewnienia bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi,
- analizy zmian, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni lat 2002-2010,
- wykonania zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb innych niż EUROSTAT organizacji międzynarodowych (FAO, OECD i inne),

- pospisowej aktualizacji statystycznego rejestru gospodarstw rolnych, a tym samym przygotowania operatów do różnotematycznych badań reprezentacyjnych z zakresu rolnictwa realizowanych w latach następnych.

Obok Raportu, wyniki spisu zostaną przedstawione w publikacjach krajowych pod następującymi tytułami:

- Powszechny Spis Rolny 2010 – Użytkowanie gruntów,
- Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy rolne i wybrane elementy metod produkcji roślinnej,
- Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy ogrodnicze,
- Powszechny Spis Rolny 2010 – Zwierzęta gospodarskie i wybrane elementy metod produkcji zwierzęcej,
- Powszechny Spis Rolny 2010 – Środki produkcji w rolnictwie,
- Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych,
- Powszechny Spis Rolny 2010 – Pracujący w gospodarstwach rolnych.

Dodatkowo planuje się wydanie dwóch publikacji szczebla wojewódzkiego:

- Powszechny Spis Rolny 2010 – Raport z wyników województwa...
- Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie...

Nowym rozwiązaniem w procesie udostępniania danych będzie Analityczna Baza Mikrodanych (ABM), w której znajdą się odpersonalizowane dane uzyskane w spisie i badaniu metod produkcji rolnej. Walorem ABM, istotnym z punktu widzenia użytkowników informacji statystycznej, będzie Aplikacja Użytkowników Zewnętrznych oraz możliwość komunikacji m.in. z Podsystemem Metainformacji czy budowanym obecnie Portalem Geostatystycznym.

Ponadto w Bazie Danych Lokalnych będą zamieszczone informacje ze spisu dla poszczególnych szczebli podziału terytorialnego kraju.

Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Spis rolny został przeprowadzony jako:

I. badanie pełne w gospodarstwach rolnych:

1. osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej:

a) co najmniej 1 ha,

b) poniżej 1 ha:

- spełniających progi fizyczne określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego (prowadzące uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla tytoniu, 0,5 ha dla chmielu, 0,5 ha dla warzyw i truskawek gruntowych, 0,1 ha dla warzyw i truskawek pod osłonami, 0,1 ha dla kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 10 sztuk dla bydła ogółem, 50 sztuk dla trzody chlewnej ogółem, 10 sztuk dla loch, 20 sztuk dla owiec ogółem, 20 sztuk dla kóz ogółem, 1000 sztuk dla drobiu ogółem),
- dodatkowo na potrzeby krajowe - prowadzących uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla plantacji drzew owocowych, 0,5 ha dla plantacji krzewów owocowych, 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i ozdobnych, 0,1 ha dla truskawek gruntowych oraz 0,1 ha dla tytoniu lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 5 sztuk dla krów ogółem, 100 sztuk dla drobiu ogółem oraz 5 sztuk dla koni ogółem, nie więcej jednak niż progi określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego;

2. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

II. badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych, innych niż określone w pkt. I.1.b.

Wykaz gospodarstw rolnych do spisu powstał na bazie danych administracyjnych, które przed spisem zostały zweryfikowane przez urzędy gmin oraz rachmistrzów spisowych, w trakcie obchodu przedspisowego.

Do budowy wykazu wykorzystano dane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), dane z urzędów gmin (Ewidencja Podatkowa Nieruchomości EPN – płatnicy podatku rolnego) i starostw powiatowych (Ewidencja Gruntów i Budynków – EGiB), Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S – dane o gospodarstwach ekologicznych) oraz Ministerstwa Finansów (PIT-6 – płatnicy podatku dochodowego od dochodów z działów specjalnych produkcji rolnej).

Dodatkowo dla gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, wykaz został zweryfikowany bieżącą sprawozdawczością z zakresu rolnictwa.

Na podstawie informacji administracyjnych wyodrębniono obiekty, które w zależności od wielkości powierzchni użytków rolnych (poniżej 1 ha oraz 1 ha i więcej) oraz wielkości pozostałych progów określonych w Ustawie, zostały zakwalifikowane do badania pełnego lub reprezentacyjnego.

Spis został przeprowadzony z wykorzystaniem wyłącznie formularza elektronicznego. Formularz ten przed spisem został zasilony dostępnymi danymi z rejestrów administracyjnych. Informacje od respondentów uzyskano stosując następujące metody zbierania danych:

- samospis internetowy (metoda CAII),
- wywiad telefoniczny z wykorzystaniem komputera (metoda CATI),
- wywiad bezpośredni z wykorzystaniem urządzenia hand-held przeprowadzany przez rachmistrza spisowego (metoda CAPI).

Tematyka spisu rolnego została ujęta na formularzu elektronicznym w następujących działach:

1. Użytkowanie gruntów
2. Działalność gospodarcza
3. Struktura dochodów gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego
4. Powierzchnia zasiewów i inna
5. Pogłowie zwierząt gospodarskich
6. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze
7. Zużycie nawozów
8. Aktywność ekonomiczna
9. Metody produkcji rolnej

Zgodnie z art. 10 Ustawy o powszechnym spisie rolnym, w terminie od 3 do 10 listopada 2010 r. został przeprowadzony spis kontrolny na próbie 20 tys. gospodarstw rolnych osób fizycznych wylosowanych z jednostek biorących udział w spisie właściwym.

Schemat losowania próby gospodarstw rolnych osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha

Losowanie gospodarstw rolnych przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej gminie przy wykorzystaniu schematu losowania warstwowego. Próba gospodarstw o liczebności 150 tys. rozdzielona została pomiędzy gminy w taki sposób, aby błąd względny oszacowania łącznej powierzchni użytków rolnych (tj. z uwzględnieniem gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha, które ujęto w badaniu pełnym) był jednakowy dla wszystkich gmin, tj. $v(y) \leq 0,01497$.

W celu alokacji próby pomiędzy gminy wykorzystany został specjalny program optymalizacyjny, który jednocześnie:

- rozdzielał próbę gospodarstw pomiędzy gminy,
- w każdej gminie populację gospodarstw o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha, dzielił w sposób optymalny na trzy warstwy. W efekcie ustalone zostały granice warstw, różne w zależności od gminy,
- wydzielał w danej gminie tzw. warstwę górną zawierającą gospodarstwa największe w klasie gospodarstw poniżej 1 ha. Gospodarstwa te badane były w 100%,
- dokonywał optymalnego rozdziału próby pomiędzy pozostałe warstwy.

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej oraz gospodarstwo rolne osoby posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha lub nieposiadającej użytków rolnych, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła

lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec lub (i) 3 sztuki kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 1 strusia lub (i) 5 sztuk samic królików lub (i) 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych lub (i) 3 sztuki pozostałych zwierząt utrzymywanych na rzeź lub (i) 1 pień pszczeli.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych przekracza 1 ha lub jednostka prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Za użytkownika gospodarstwa rolnego uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i sadownictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych, chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź), pszczoł oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe. Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych produktów rolnych (surowców), samozaopatrzenia i dopłat do produktów.

Do **gruntów użytkowanych** przez gospodarstwo zalicza się użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty (np. pod zabudowaniami), niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu, wspólne w części przypadającej użytkownikowi), lecz bez gruntów wydzierżawionych innym.

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz gruntów pozostałych niezależnie od tytułu władania - własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie lecz bez gruntów wydzierżawionych innym), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel, itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych norm z dnia 12 marca 2007 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. z 2010 r., nr 39, poz. 211, z późniejszymi zmianami), na którą składają się:
  - łąki trwałe,
  - pastwiska trwałe,
  - sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
  - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
  - zasiewy (łączna powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych z wyłączeniem sadów i ogrodów przydomowych),
  - grunty ugorowane,
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 czerwca 2010 r.).

W związku z wprowadzeniem pojęcia dobrej kultury rolnej, niektóre rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, a także pozostałe grunty, nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002.

Łąki trwałe to powierzchnie gruntów pokryte trawami (5 lub więcej lat), z zasady koszone - przynajmniej raz w roku, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane są do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to powierzchnie gruntów pokryte trawami (5 lub więcej lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane. Łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenach pagórkowatych, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.

Sady to plantacje drzew, krzewów owocowych i upraw jagodowych (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli, lecz bez plantacji truskawek i poziomek) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych, jeżeli ich łączna powierzchnia nie jest mniejsza niż 0,1 ha.

Grunty ugorowane to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zalicza się tu także grunty przygotowane pod zasiewy, ale do **30 czerwca 2010 r.** nie obsiane lub nie obsadzone.

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,1 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe).

Powierzchnia pozostałych gruntów to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierzawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośniętą wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych), powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe, itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym. Do powierzchni pod zasiewami zaliczamy między innymi: powierzchnię szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, uprawy wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych (w tym uprawy „choinek bożonarodzeniowych”) oraz powierzchnię upraw pod osłonami itp. Zalicza się tu także powierzchnię plantacji drzew i krzewów szybko rosnących prowadzonych na użytkach rolnych, a także plantacje truskawek i poziomek.

Do **grupy upraw pastewnych** zaliczono: kukurydzę na ziarno, okopowe pastewne, strączkowe pastewne, mieszanki zbożowo-strączkowe na ziarno, uprawy nasienne motylkowych pastewnych, traw polowych i innych pastewnych, motylkowe pastewne i inne pastewne na zielonkę, motylkowe pastewne, trawy polowe i inne uprawy na przyoranie.

Uprawy przemysłowe obejmują: buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len włóknisty, len oleisty, konopie i tytoń.

Zwierzęta gospodarskie to zwierzęta utrzymywane w celu produkcji mięsa, mleka i innych produktów zwierzęcych, a także w przypadku koni, wykorzystywane jako siła pociągowa i dla celów rekreacyjnych i sportowych. Zalicza się następujące gatunki: koniowate (tj. woły, muły, kuce), bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, drób (tj.: kury, indyki, kaczki, gęsi, przepiórki, perliczki, gołębie, strusie, pawie, łabędzie i inne gatunki do produkcji mięsa, ale bez ptactwa utrzymywanego do celów łowieckich), króliki, zwierzęta futerkowe, pnie pszczele oraz pozostałe zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie rolnym dla produkcji mięsa (np. sarny, daniele, dziki itp.).

Badaniem objęto **ciągniki i maszyny rolnicze** własne (stanowiące wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego) i wspólne (będące współwłasnością i użytkowane przez więcej niż jedno gospodarstwo).

Dane o **pracujących** dotyczą gospodarstw indywidualnych oraz gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, które w momencie referencyjnym spisu prowadziły działalność rolniczą.

W Powszechnym Spisie Rolnym 2010, podobnie jak w spisach z 2002 r., badano zarówno bieżącą aktywność ekonomiczną ludności (w ciągu tygodnia poprzedzającego dzień referencyjny spisu), jak też zaangażowanie w pracę (nakłady pracy) w rolnictwie w ciągu roku (12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny spisu). Należy jednak podkreślić, że ze względu na nieco inny sposób zadawania niektórych pytań w formularzach spisowych, pełna porównywalność wyników pomiędzy spisami z 2002 i 2010 roku nie jest możliwa.

Zebrane dane dotyczą:

- w **gospodarstwach indywidualnych** - użytkownika, członków jego rodziny w wieku 15 lat i więcej oraz innych osób pracujących w gospodarstwie rolnym. W przypadku aktywności bieżącej spisywano również osoby z rodziny, które nie wносиły wkładu pracy w gospodarstwo rolne, ale mieszkały razem z użytkownikiem w dniu referencyjnym spisu. Natomiast w celu oceny wkładu pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku uwzględniono dodatkowo członków rodziny niemieszkających z użytkownikiem oraz wkład pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i osób pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej.
- w **gospodarstwach osób prawnych** - wkładu pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i pozostałych pracujących przy produkcji rolnej.

W odniesieniu do **aktywności bieżącej** zastosowano podejście zbliżone do zalecanego przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich (EUROSTAT) do stosowania w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań oraz badaniach siły roboczej. **Dotyczy ono sytuacji w badanym tygodniu** i pozwala wyodrębnić osoby pracujące (z możliwością wyróżnienia osób pracujących w rolnictwie), bezrobotne i bierne zawodowo. W przypadku Powszechnego Spisu Rolnego 2010 badano sytuację na rynku pracy osób zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. Takie podejście pozwala na wyróżnienie zbiorowości osób pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym (definicja poniżej), służącej do zbilansowania wszystkich pracujących w Gospodarce Narodowej (dane publikowane na bieżąco m.in. w Roczniku Statystycznym RP).

Drugie opisywane ujęcie dotyczy nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie wyższa, uwzględnia bowiem wkład pracy w tym okresie każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Takie podejście jest spójne z wcześniej publikowanymi wynikami Badań Struktury Gospodarstw Rolnych (unijne: *Farm Structure Survey*), które stanowią podstawę danych dla bazy EUROFARM w okresach międzypisowych.

W obu ujęciach (bieżącym i rocznym) wśród pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym możliwe jest wyróżnienie następujących kategorii:

- pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
- pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową osoby spisywane dokonywały na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- praca główna - określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę - oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- praca dodatkowa oznaczała tę, która spośród wykonywanych zajęć zarobkowych innych niż praca główna, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Zgodnie z ujęciem bieżącej aktywności ekonomicznej - do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,

- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Wśród tak wyróżnionej zbiorowości ogółu pracujących zamieszkujących łącznie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wyodrębniono **osoby pracujące wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym, niezależnie od celu prowadzonej w gospodarstwie produkcji**. Definicja i sposób wyodrębniania tej zbiorowości w 2010 r. odbiega od przyjętej w spisach w 2002 roku, co uniemożliwia pełne porównywanie wyników z obu okresów.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji, organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Ze względu na zaistniałą w 2010 r. specyficzną sytuację, do pracy w swoim gospodarstwie rolnym wliczono również prace związane z likwidacją skutków powodzi.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** takich prac jak: przyrządanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę, również dorywczą, wykonywaną poza tym gospodarstwem - najemną lub na własny rachunek w tym również w rolnictwie. Do tej kategorii zaliczona została tutaj również praca

wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu itd.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy dorywczy – są to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

Pomoc sąsiedzka - jest to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia.

Pracownicy kontraktowi - są to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.

Do **pozostałych osób pracujących** w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” - **nakłady pracy w rolnictwie tych kategorii**

pracowników zostały wyrażone wyłącznie w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit - AWU). Ten etap prezentacji wyników PSR 2010 przedstawiony zostanie w kolejnych, rozszerzonych opracowaniach analitycznych poświęconych zagadnieniom nakładów pracy w rolnictwie.

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

W Raporcie prezentowane są podstawowe informacje spisowe na poziomie województwa. Dane te należy traktować jako **dane nieostateczne**. Mogą one ulec nieznacznym zmianom ze względu na nadal trwające prace związane z przetwarzaniem i walidacją szczegółowych informacji na wszystkich poziomach podziału terytorialnego kraju.

Informacje prezentowane są dla całego rolnictwa (sektor prywatny i publiczny łącznie), w tym w części tablic dodatkowo dla gospodarstw indywidualnych.

Większość danych (powierzchnia zasiewów, zwierzęta gospodarskie, ciągniki i maszyny rolnicze, pracujący) prezentowana jest dla gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą. Informacje dotyczące liczby gospodarstw rolnych i użytkowania gruntów są dodatkowo przedstawione dla ogółu gospodarstw (prowadzące i nieprowadzące działalności rolniczej 30 czerwca 2010 r.).

Dla zachowania porównywalności z poprzednimi latami i badaniami, do przeliczeń na 100 ha użytków rolnych oraz na gospodarstwo rolne, przyjęto powierzchnię użytków rolnych ogółem oraz liczbę gospodarstw rolnych ogółem (jeśli nie zaznaczono inaczej).

Powierzchnia gruntów ornych wykorzystana do wyliczenia obsady trzody chlewnej ujmuje łącznie powierzchnię pod zasiewami i grunty ugorowane.

Na podstawie wielkości powierzchni użytków rolnych ogółem wyodrębniono następujące grupy obszarowe użytków rolnych ogółem: 0-1 ha, 1-2, 2-3, 3-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50-100, 100 ha i więcej; za wyjątkiem tablic 2, 11, 12 i 13, gdzie przyjęto inne grupy obszarowe użytków rolnych ze względu na mniejszą skalę udostępniania opisywanych zjawisk.

Zastosowane w publikacji przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0 – 1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $<0,00 – 1,00>$,
- „1 – 2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01 – 1,99)$.

W związku z tym, że pojęcie „utrzymywania użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej” wprowadzono w 2004 r. (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 7 kwietnia 2004 r. – Dz. U. z 2004 r., Nr 65, poz. 600), dane z tego zakresu podano tylko dla 2010 r.

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na sztuki przeliczeniowe duże wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku - 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1-2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0; krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20-50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj tuczniaki) - 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,
- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Dane prezentowane w publikacji zostały naliczone według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego.

x

x

x

Liczby bezwzględne są zaokrąglone do tysięcy i podane z jednym znakiem po przecinku. Dane w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku. Z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń ww. dane mogą nie sumować się na ogółem i na 100%.

UWAGI ANALITYCZNE

UWAGI OGÓLNE

W okresie pomiędzy dwoma spisami rolnymi przeprowadzonymi w 2002 i 2010 r., podstawowe znaczenie dla procesu przemian w rolnictwie polskim miały:

- przygotowywanie się tego działu gospodarki do akcesji i dostosowywanie krajowej polityki rolnej do standardów Unii Europejskiej,
- realizacja przedakcesyjnych programów pomocowych (lata 2002-2004), a następnie wprowadzenie od 2004 r. narzędzi Wspólnej Polityki Rolnej.

Działania te spowodowały m. in. zintensyfikowanie procesu specjalizacji i modernizacji w rolnictwie. Coraz więcej polskich gospodarstw rolnych jest w stanie efektywnie konkurować na rynku europejskim i światowym, a nierzadko osiąga lepsze rezultaty. Z drugiej strony wielu użytkowników ogranicza produkcję rolniczą, czy wręcz rezygnuje z jej prowadzenia. Działalność rolnicza coraz częściej sprowadza się do utrzymywania gruntów w dobrej kulturze rolnej, a grunty rolne wykorzystane są na cele nierolnicze, w tym rekreacyjne, czy też jako lokata kapitału.

Należy również pamiętać, że rolnictwo podlega zmianom związanym z biologicznym charakterem produkcji rolniczej, w tym wpływowi warunków atmosferycznych, często bardzo niekorzystnych i dynamicznych. W ostatnich latach na koniunkturę w rolnictwie światowym i krajowym wpłynęły rosnące wymogi jakościowe, zmieniające się nawyki żywieniowe ludzi oraz nowoczesne sposoby żywienia i utrzymania zwierząt gospodarskich, jak również poszukiwanie nowych źródeł energii.

Struktura polskich gospodarstw rolnych nadal pozostaje rozdrobniona, co może być oceniane jako zjawisko niekorzystne. Zasady Wspólnej Polityki Rolnej spowodowały odejście od traktowania gospodarstwa rolnego jedynie jako miejsca produkcji, a przejście do preferowania modelu gospodarstwa wielofunkcyjnego. Trend ten jest szczególnie zauważalny w małych gospodarstwach, gdzie może być prowadzona produkcja wysokiej jakości, zdrowej żywności z wykorzystaniem tradycyjnych receptur i metod przyjaznych dla środowiska. Dzięki temu mogą zostać zachowane walory krajobrazowe i kulturowe oraz powstawać atrakcyjne miejsca rekreacji i wypoczynku. Dywersyfikacja źródeł dochodów pozwala na utrzymanie mniej opłacalnej produkcji rolniczej i pozwala przetrwać gospodarstwom małym obszarowo.

Podstawowe wyniki Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r., w porównaniu z Powszechnym Spisem Rolnym z 2002 r., wskazują na:

- tendencję zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni. Należy również odnotować wzrost udziału w ogólnej liczbie gospodarstw tych podmiotów, które prowadzą działalność rolniczą. Tendencja ta może być oceniana jako pozytywna z punktu widzenia konkurencyjności i efektywności ekonomicznej gospodarstw;
- zmiany w strukturze gospodarstw rolnych, a mianowicie znaczny spadek o 27%, gospodarstw najmniejszych o powierzchni 0-5 ha użytków rolnych (UR), spadek liczby gospodarstw o powierzchni 5-20 ha - o 11%, utrzymanie się na zbliżonym poziomie liczby gospodarstw z grupy obszarowej 20-50 ha oraz znaczny wzrost gospodarstw największych o powierzchni 50 ha i więcej - o 40%. Podkreślić przy tym należy, że zmiany te są powolne i odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej wynosi zaledwie 10,8%, podczas gdy odsetek gospodarstw najmniejszych, o powierzchni 0-5 ha, wynosi prawie 74%;
- wzrost udziału gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych z 66,1% w 2002 r. do 71,8% w 2010 r., z czego blisko 41% prowadziło wyłącznie produkcję roślinną;
- spadek ogólnej powierzchni gruntów w użytkowaniu gospodarstw rolnych z 531,8 tys. ha do około 506,0 tys. ha, a więc o ponad 25 tys. ha, tj. o 4,9%. Wynika to m. in. z przeznaczania gruntów na cele nierolnicze, np. pod zabudowę, tereny rekreacyjne, inwestycje drogowe itp.;
- zmniejszenie powierzchni użytków rolnych z 480,3 tys. ha do 444,2 tys. ha. Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 mieszkańca spadła z 0,5 ha w 2002 r. do 0,4 ha w 2010 r. W ogólnej powierzchni użytków rolnych dominował udział powierzchni zasiewów (64,2%), który w porównaniu do 2002 r. uległ zwiększeniu o ponad 12 pkt proc. Nastąpiło to w wyniku dostosowywania struktury upraw do koniunktury rynkowej ;
- zwiększenie ogólnej powierzchni zasiewów z 248,0 tys. ha do 285,1 tys. ha, tj. o 15,0%;
- zmiany w strukturze zasiewów, gdzie znacząco zmniejszyła się powierzchnia uprawy ziemniaków z 10,6 tys. ha do 5,4 tys. ha (o 49,0%) i buraków cukrowych z 2,3 tys. ha do 0,9 tys. ha (o 59,4%). Wzrosła natomiast powierzchnia uprawy zbóż ogółem z 202,1 tys. ha do 207,0 tys. ha (o 2,4%), rzepaku i rzepiku w porównaniu do powierzchni zasiewów odnotowanej w spisie z 2002 r. z 15,1 tys. ha do 38,9 tys. ha (o 158,3%) oraz powierzchni upraw pastewnych z 10,7 tys. ha do 21,7 tys. ha (o 103,2%), a także nastąpił wzrost

- powierzchni grupy upraw zaliczanych do pozostałych z 7,1 tys. ha do ponad 9,6 tys. ha (o 35,6%);
- zwiększenie udziału powierzchni sadów w ogólnej powierzchni użytków rolnych z 0,6% do 1,1%, tj. o 0,5 pkt proc., a także wzrost powierzchni gospodarstw sadowniczych do 5,0 tys. ha (o 67,2%), w tym zwiększenie powierzchni sadów w gospodarstwach użytkujących powyżej 1 ha użytków rolnych do 4,9 tys. ha (o 84,5%). Wzrost powierzchni uprawy owoców wynikał z rozwoju przetwórstwa i możliwości eksportu;
  - spadek pogłowia bydła ogółem o 5,0% przy jednoczesnym wyraźnym zmniejszeniu stada krów o 11,5%. Redukcja łącznej liczby krów jest wynikiem ograniczenia stada krów mlecznych w związku z kwotowaniem produkcji mleka po przystąpieniu Polski do UE i wysokimi wymaganiami jakościowymi dla mleka krowiego, którym część producentów mleka nie mogła sprostać z uwagi na brak środków na niezbędną modernizację gospodarstw. Wzrosło zainteresowanie produkcją bydła rzeźnego, czego potwierdzeniem jest 3-krotne zwiększenie się liczebności krów mamek, utrzymywanych dla produkcji cieląt z przeznaczeniem na rzeź. Sytuacja ta była następstwem wzrostu cen żywca wołowego po akcesji Polski do struktur unijnych;
  - znaczące zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło (o 47,2%), przy jednoczesnym zwiększeniu obsady bydła na 1 gospodarstwo prowadzące chów tego gatunku (o 80,2%);
  - wyraźny spadek liczebności stada świń (o 42,7%) oraz liczby gospodarstw utrzymujących ten gatunek (o 54,9%) związane z dużymi wahaniami opłacalności ich chowu. Na przestrzeni ostatnich 8 lat wielu producentów żywca wieprzowego wycofało się z tego kierunku produkcji, bądź znacząco ograniczyło skalę produkcji. W gospodarstwach rolnych, które nadal utrzymują pogłowie świń, obsada trzody chlewnej na 1 gospodarstwo zwiększyła się o 27,1%;
  - spadek pogłowia owiec (o 0,9%) oraz obsady owiec na 1 gospodarstwo utrzymujące ten gatunek (o 17,2%), będące efektem malejącego zainteresowania rolników produkcją żywca baraniego i wełny owczej z uwagi na m.in. utrzymujące się od kilku lat niskie ceny skupu;
  - utrzymujący się proces modernizacji rolnictwa związany z wyposażeniem gospodarstw w środki produkcji. Proces ten uzależniony był od zmian w strukturze użytkowania gruntów oraz powierzchni zasiewów, jak również od kierunku specjalizacji gospodarstw i poziomu intensywności działalności produkcyjnej. Po przystąpieniu Polski do UE, na poziom wyposażenia gospodarstw w maszyny rolnicze

istotny wpływ miał także stopień wykorzystania instrumentów wspierających Wspólnej Polityki Rolnej;

- zmniejszenie liczby pracujących użytkowników gospodarstw rolnych, co jest bezpośrednio wynikiem zmniejszenia się liczby tych gospodarstw. Ponad 68% ogółu pracujących użytkowników to osoby w wieku powyżej 44 lat. Struktura wieku tych osób jest bardziej niekorzystna w przypadku kobiet niż mężczyzn.

Wyniki PSR 2010 pokazują ponadto, że:

- w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych wyniosła 32,1 tys. osób, w tym zdecydowana większość - 28,2 tys. (ponad 87%) - to pracujący w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych. W przypadku nakładów pracy ponoszonych w okresie całego roku na wytworzenie produkcji rolnej zbiorowość ta była dwukrotnie większa - 67,4 tys. osób (w tym 63,5 tys. osób w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych, tj. ponad 94%), uwzględnia ona bowiem każdy, nawet najmniejszy, wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu, niezależnie czy praca ta była pracą wyłączną, główną czy dodatkową dla każdej z osób;
- rozkład gospodarstw według powierzchni użytków rolnych, ich rozdrobnienie agrarne - szczególnie gospodarstw indywidualnych oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy przekłada się wyraźnie zarówno na strukturę pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r., jak i na strukturę ludności wnoszącej jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w województwie lubuskim przekracza 10 ha i jednocześnie gospodarstwa do 10 ha stanowią znaczącą większość, bo ponad 80% ogólnej liczby gospodarstw rolnych. W gospodarstwach tych ulokowane jest prawie 70% ogółu osób wnoszących jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Fakt zatrudniania pracowników najemnych nabiera istotnego znaczenia dopiero w gospodarstwach o powierzchni od 50 ha użytków rolnych (zarówno w gospodarstwach indywidualnych, jak i osób prawnych).

Potwierdzenie ww. tendencji i tez sformułowanych na podstawie podstawowych wyników PSR 2010 wymagać będzie dalszych pogłębionych i wieloprzekrojowych analiz z wykorzystaniem wszystkich informacji zebranych w spisie.

GOSPODARSTWA ROLNE

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r. liczba gospodarstw rolnych ogółem w województwie lubuskim wynosiła 43,0 tys. Spośród 23,5 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (UR) – 23,3 tys. stanowiły gospodarstwa indywidualne.

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych

LATA	Liczba gospodarstw rolnych w tysiącach	Powierzchnia użytków rolnych ogółem w tysiącach hektarów	Średnia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwie rolnym w hektarach
GOSPODARSTWA ROLNE OGÓŁEM			
2002	55,3	480,3	8,69
2010	43,0	444,2	10,34
2002=100			
2010	77,8	92,5	119,0
W TYM GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ			
2002	36,5	400,1	10,96
2010	30,9	435,1	14,10
2002=100			
2010	84,5	108,7	128,6

W porównaniu z wynikami PSR 2002, w 2010 r. liczba gospodarstw rolnych ogółem zmniejszyła się o 12,3 tys., tj. o 22,2% (w Polsce o 22,4%), w tym gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha – o 8,5 tys., tj. o 26,5% (w Polsce o 20,1%).

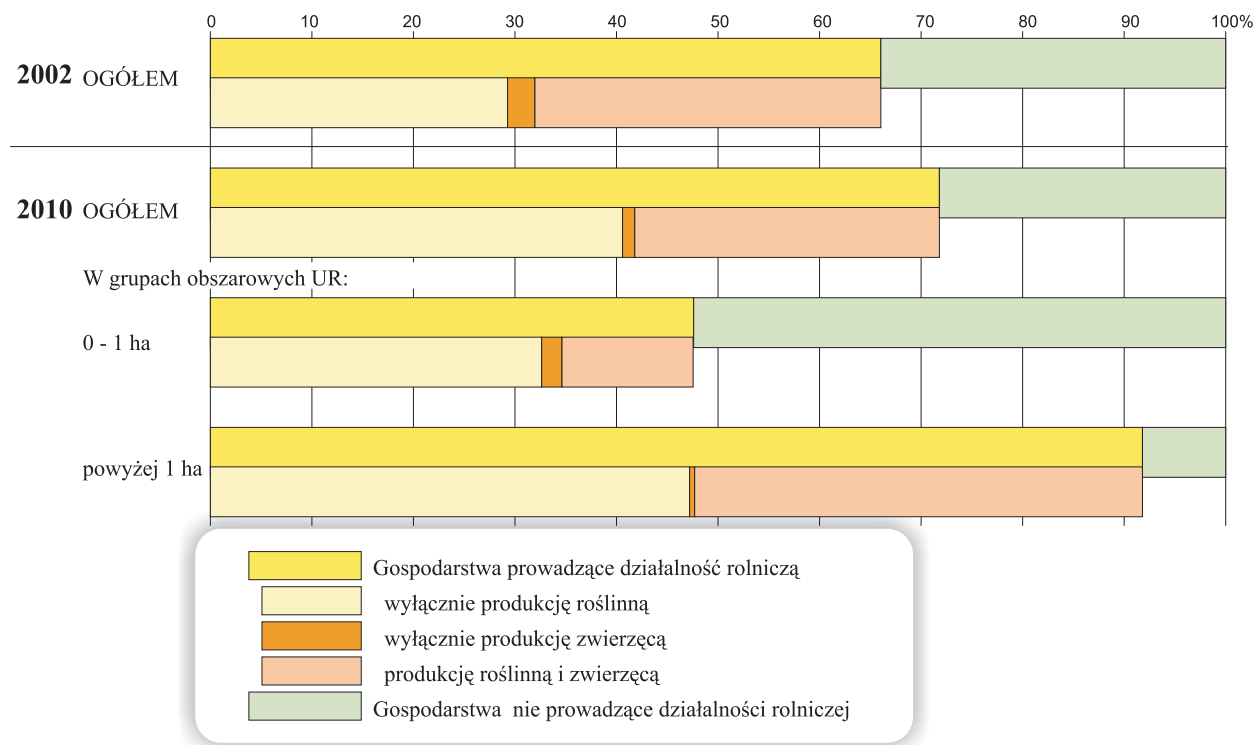
Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

LATA	Ogółem	Grupy obszarowe użytków rolnych w ha						
		≤ 1	1-5	5-10	10-15	15-20	20-50	≥ 50
W TYSIĄCACH								
2002	55,3	23,2	20,2	4,9	2,6	1,3	2,1	1,0
2010	43,0	19,5	12,3	4,3	2,2	1,2	2,1	1,4
W ODSETKACH OGÓŁU GOSPODARSTW								
2002	100,0	42,0	36,5	8,8	4,7	2,4	3,8	1,8
2010	100,0	45,3	28,6	10,1	5,2	2,8	4,8	3,2
2002=100								
2010	77,8	83,7	60,9	89,0	87,5	90,6	98,3	140,0

Największą dynamikę spadku w odniesieniu do 2002 r. odnotowano wśród gospodarstw w grupie obszarowej 1-5 ha UR, gdzie liczba gospodarstw zmniejszyła się o 39,1%. Zmniejszyła się także liczba gospodarstw o powierzchni do 1 ha UR (o 16,3%), oraz gospodarstw o powierzchni 5-10 ha i 10-15 ha UR (odpowiednio o 11,0% i 12,5%). Liczba jednostek o powierzchni 20-50 ha utrzymała się na zbliżonym poziomie (z tendencją do niewielkiego spadku o 1,7%). Znacząco wzrosła natomiast liczba gospodarstw największych, o powierzchni 50 ha i więcej UR – o 40,0%.

W omawianym okresie zmianie uległa struktura gospodarstw rolnych. Udział gospodarstw z grupy obszarowej 1-5 ha UR zmniejszył się o 7,9 pkt proc., natomiast w pozostałych grupach zanotowano zwiększenie udziału w strukturze gospodarstw. Największy wzrost wystąpił w grupie gospodarstw najmniejszych do 1 ha UR – o 3,3 pkt proc. W grupie gospodarstw największych obszarowo (50 ha i więcej) udział wzrósł o 1,4 pkt proc.

Wykres 1. Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

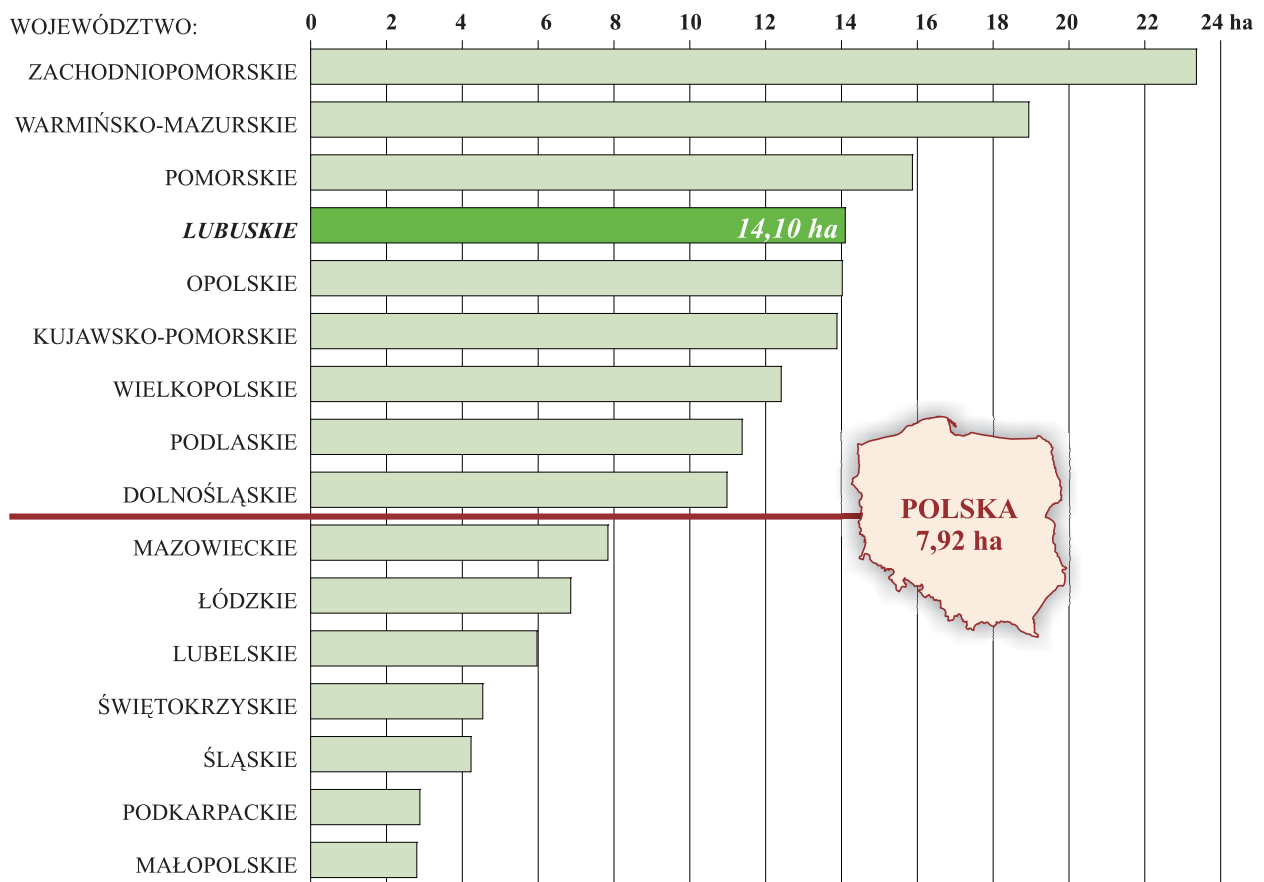
W porównaniu z poprzednim spisem, zwiększył się udział gospodarstw największych, ale nadal pozostaje on niewielki. Odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 20 ha i więcej zwiększył się z 5,6% (w Polsce z 4,0%) w 2002 r. do 8,0% (w Polsce do 5,4%) w 2010 r., w tym gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej, odpowiednio z 1,8% do 3,2%.

Według wyników spisu, 30 czerwca 2010 r., działalność rolniczą prowadziło 30,9 tys. gospodarstw, w tym 21,6 tys. gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych. Od spisu 2002 r. liczba omawianych gospodarstw zmniejszyła się odpowiednio o 5,6 tys. (o 15,5%) i o 1,5 tys. (o 6,4%). Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą stanowiły 71,8% ogółu spisanych w 2010 r. gospodarstw rolnych, a w 2002 r. – 66,0%.

Spośród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, ponad połowa (56,6%) prowadziła wyłącznie produkcję roślinną, wyłącznie produkcją zwierzęcą zajmowało się tylko 1,7% gospodarstw, a 41,7% prowadziło oba rodzaje produkcji. Gospodarstwa o powierzchni poniżej 1 ha UR najczęściej prowadziły produkcję roślinną (68,6% ogółu gospodarstw z działalnością rolniczą o powierzchni poniżej 1 ha UR). Spośród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR, 51,4% zajmowało się wyłącznie produkcją roślinną, 0,6% wyłącznie produkcją zwierzęcą, a pozostałe 48,0% gospodarstw prowadziło oba rodzaje produkcji.

W 2010 r. średnia wielkość gospodarstwa rolnego w województwie lubuskim wyniosła 10,34 ha użytków rolnych (w Polsce 6,82 ha), co oznacza jej zwiększenie o 19,0% w stosunku do 2002 r. Średnia powierzchnia gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR wynosiła 18,66 ha (w Polsce 9,79 ha), czyli zwiększyła się o 26,9%.

Wykres 2. Średnia powierzchnia gospodarstw prowadzących działalność rolniczą - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.

Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą w województwie lubuskim wynosiła 14,10 ha (w Polsce 7,92 ha) i wzrosła w ciągu 8 lat o 28,6%, w tym w gospodarstwie o powierzchni powyżej 1 ha UR wynosiła 19,97 ha (w Polsce 9,96 ha). Największe gospodarstwa prowadziły zarówno produkcję roślinną jak i zwierzęcą. Ich średnia powierzchnia wynosiła 15,13 ha użytków rolnych. W gospodarstwach rolnych prowadzących wyłącznie produkcję roślinną oraz prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą średnia powierzchnia użytków rolnych wynosiła odpowiednio 13,73 i 1,23 ha.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Wyniki PSR 2010 wskazują na znaczne zmiany zachodzące w strukturze użytkowania gruntów, zarówno według kierunków użytkowania, jak i według użytkowników.

Zmniejszyła się powierzchnia gruntów należących do gospodarstw rolnych. Powierzchnia gospodarstw rolnych ogółem w 2010 r. wyniosła 506,0 tys. ha i w porównaniu z danymi z 2002 r. była mniejsza o ok. 25,8 tys. ha, tj. o 4,9% (w Polsce mniejsza o 5,5%).

Tabl. 3. Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002		2010	
	w tys. ha	ogółem=100	w tys. ha	ogółem=100
Gospodarstwa rolne ogółem.	531,8	100,0	506,0	100,0
w tym gospodarstwa indywidualne . . .	346,3	65,1	361,9	71,5
w tym posiadające powyżej 1 ha . .	326,7	61,4	349,0	69,0

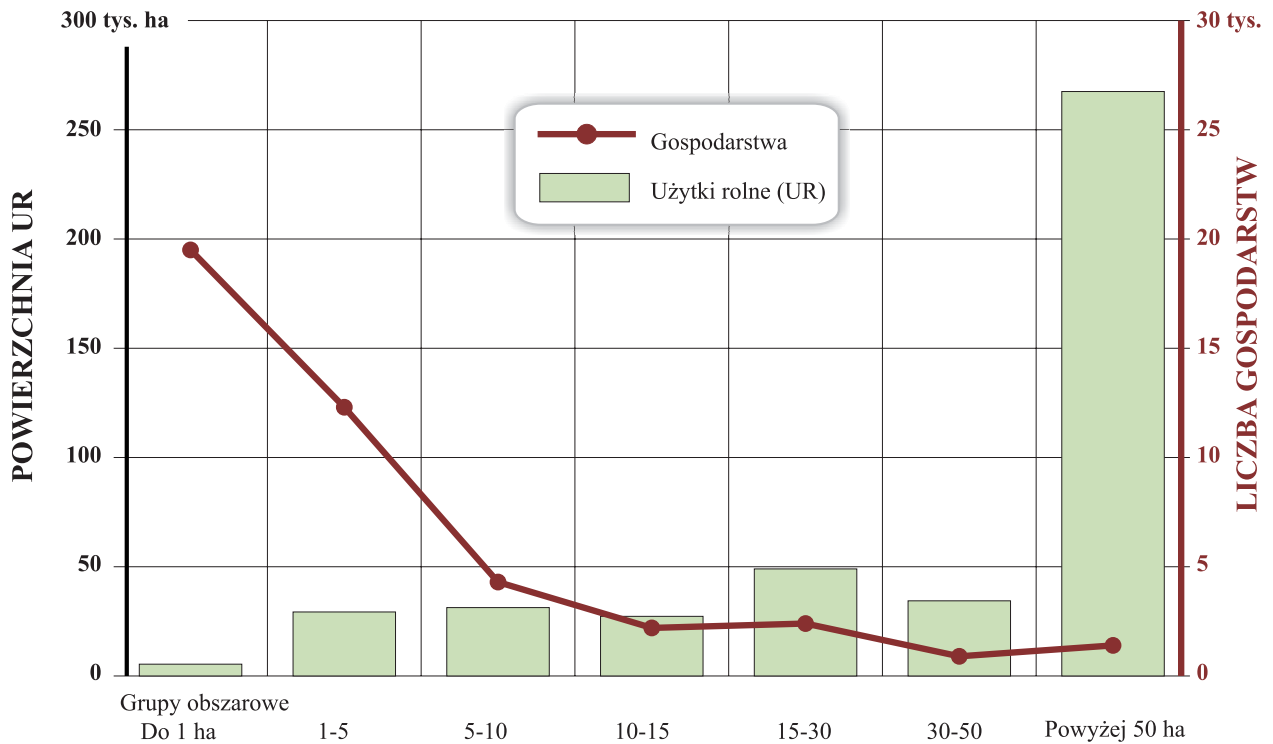
W 2010 r. struktura użytkowania ziemi w gospodarstwach rolnych różniła się od spisanej w 2002 r.: udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogólnej zmniejszył się o 2,5 pkt proc. (w Polsce o 2,3 pkt proc.), natomiast zwiększył się udział lasów o 3,9 pkt proc. (w Polsce o 1,3 pkt proc.).

Wzrost powierzchni lasów i gruntów leśnych nastąpił w wyniku zalesień związanych z realizacją Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – działanie „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesiania gruntów innych niż rolne”.

Areał użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w 2010 r. wyniósł 444,2 tys. ha i w porównaniu z 2002 r. zmniejszył się o 36,1 tys. ha, tj. o 7,5% (w Polsce o 8,1%).

Udział powierzchni użytków rolnych pozostających w użytkowaniu gospodarstw indywidualnych w porównaniu do ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w 2010 r. wyniósł 74,9% (w Polsce 88,1%), natomiast gospodarstwa indywidualne posiadające powierzchnię użytków rolnych powyżej 1 ha stanowiły 73,7% (w Polsce 86,6%) w ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Wykres 3. Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych wyniosła 285,1 tys. ha i w porównaniu z 2002 r. zwiększyła się o 37,1 tys. ha, tj. o 15,0% (w Polsce spadła o 1,8%).

Powierzchnia sadów w gospodarstwach rolnych wyniosła 5,0 tys. ha i w porównaniu do 2002 r. była większa o 2,0 tys. ha, tj. o 67,2% (w Polsce wzrosła o 33,9%).

Powierzchnia łąk trwałych w gospodarstwach rolnych wyniosła 82,0 tys. ha i w porównaniu do 2002 r. była niższa o 1,8 tys. ha, tj. o 2,1% (w Polsce wzrosła o 4,1%).

Areał pastwisk trwałych w gospodarstwach rolnych wyniósł 12,0 tys. ha, tj. o 12,2 tys. ha (o 50,4%) mniej niż w 2002 r. (w Polsce spadł o 39,9%).

Tabl. 4. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych

LATA	Powierzchnia użytków rolnych				
	ogółem	w tym użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej			
		razem	w tym		
			pod zasiewami	sady	trwałe użytki zielone
W TYSIĄCACH ha					
2002	480,3	.	248,0	3,0	108,0
2010	444,2	402,0	285,1	5,0	94,0
2002=100					
2010	92,5	.	115,0	167,2	87,0
W ODSETKACH OGÓŁU GOSPODARSTW					
2002	100,0	.	51,6	0,6	22,5
2010	100,0	90,5	64,2	1,1	21,2

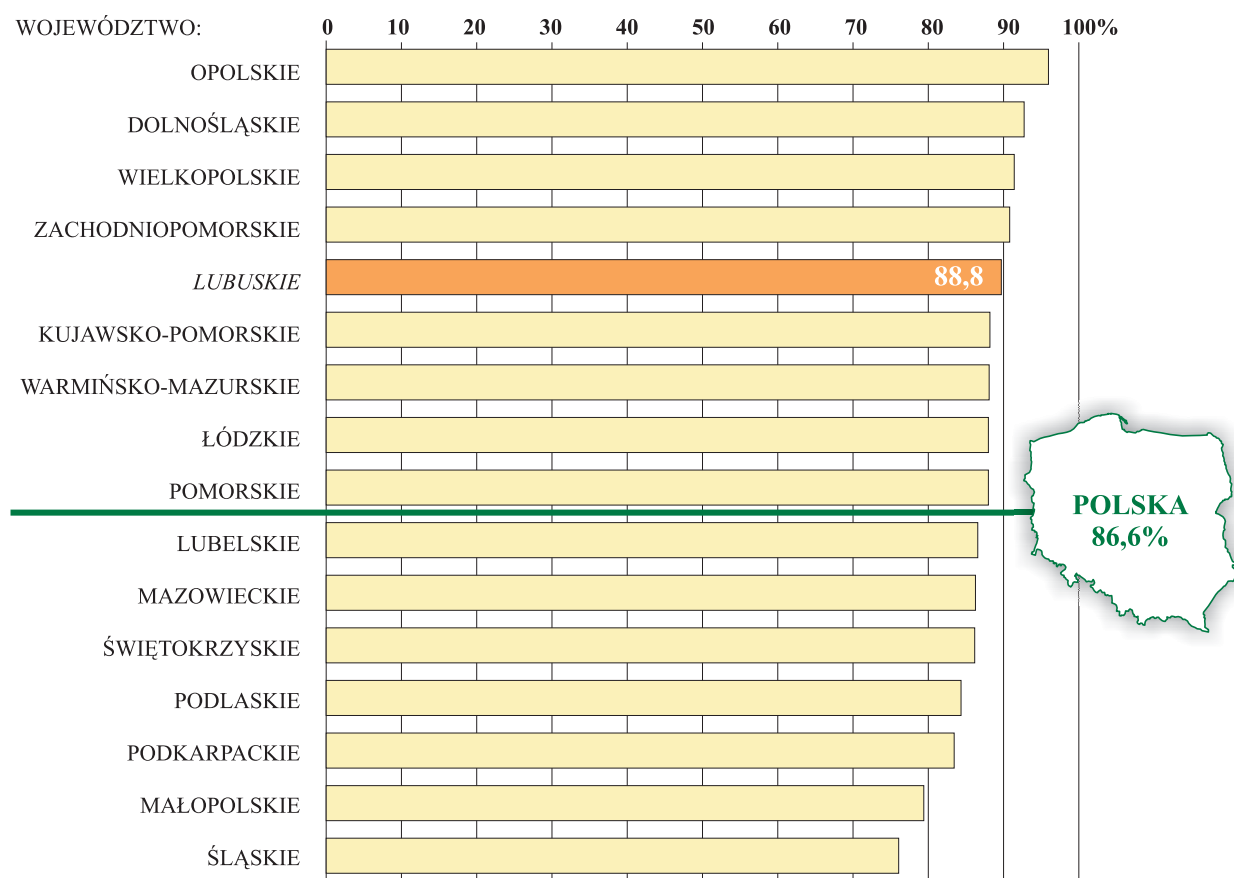
Z danych uzyskanych z PSR 2010 wynika, że w miarę wzrostu powierzchni ogólnej gospodarstw rolnych zwiększa się także udział powierzchni użytków rolnych oraz powierzchni zasiewów w ogólnej powierzchni gruntów.

W gospodarstwach użytkujących 100 ha i więcej UR znajdowało się 48,1% (w Polsce blisko 23%) powierzchni użytków rolnych oraz 49,9% (w Polsce ponad 24%) powierzchni zasiewów. W gospodarstwach tych znajdowało się również 64,2% (w Polsce blisko 43%) powierzchni użytków rolnych pozostałych, tj. nie utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej.

Stosunkowo duży był udział pozostałych gruntów w gospodarstwach rolnych posiadających do 1 ha UR i w tych największych, użytkujących 100 ha i więcej UR – 20,7% i 33,7% (w Polsce odpowiednio 21% i 18%). Również największy udział gruntów ugorowanych zaobserwowano w gospodarstwach największych, użytkujących 100 ha i więcej użytków rolnych – 56,7% (w Polsce ponad 19%).

Wykres 4. Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.

Udział powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych powyżej 1 ha UR w powierzchni użytków rolnych ogółem wynosił 98,8% (w Polsce 98,5%).

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

Wyniki PSR 2010 wykazały, że od 2002 r. zwiększyła się ogólna powierzchnia zasiewów i zmieniła się struktura zasiewów. W 2010 r. ogólna powierzchnia zasiewów wyniosła 285,1 tys. ha i w porównaniu do 2002 r. zwiększyła się o 37,1 tys. ha, tj. o 15,0% (w Polsce zmniejszyła się o 1,8%).

Tabl. 5. Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych

LATA	Powierzchnia zasiewów	W tym				
		zboża podstawowe	ziemniaki ^a	buraki cukrowe	rzepak i rzepik	warzywa gruntowe ^a
W TYSIĄCACH ha						
2002	248,0	171,5	10,6	2,3	15,1	2,8
2010	285,1	176,9	5,4	0,9	38,9	2,0

a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

Struktura zasiewów w 2010 r. przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem tj. zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso, inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno zajmowały powierzchnię 207,0 tys. ha, co stanowiło 72,6% (w Polsce 72,4%) ogólnej powierzchni zasiewów,
- rośliny strączkowe jadalne – 0,8 tys. ha, tj. 0,3% (w Polsce 0,4%) ogólnej powierzchni zasiewów,
- ziemniaki zajmowały 5,4 tys. ha, tj. 1,9% (w Polsce 3,7%) ogólnej powierzchni zasiewów,
- grupa roślin przemysłowych – 40,6 tys. ha, tj. 14,2% (w Polsce 11,1%) ogólnej powierzchni zasiewów,
- rośliny pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę – 21,7 tys. ha, tj. 7,6% (w Polsce 8,5%) ogólnej powierzchni zasiewów,
- pozostałe uprawy – 9,6 tys. ha, tj. 3,4% (w Polsce 3,9%) ogólnej powierzchni zasiewów.

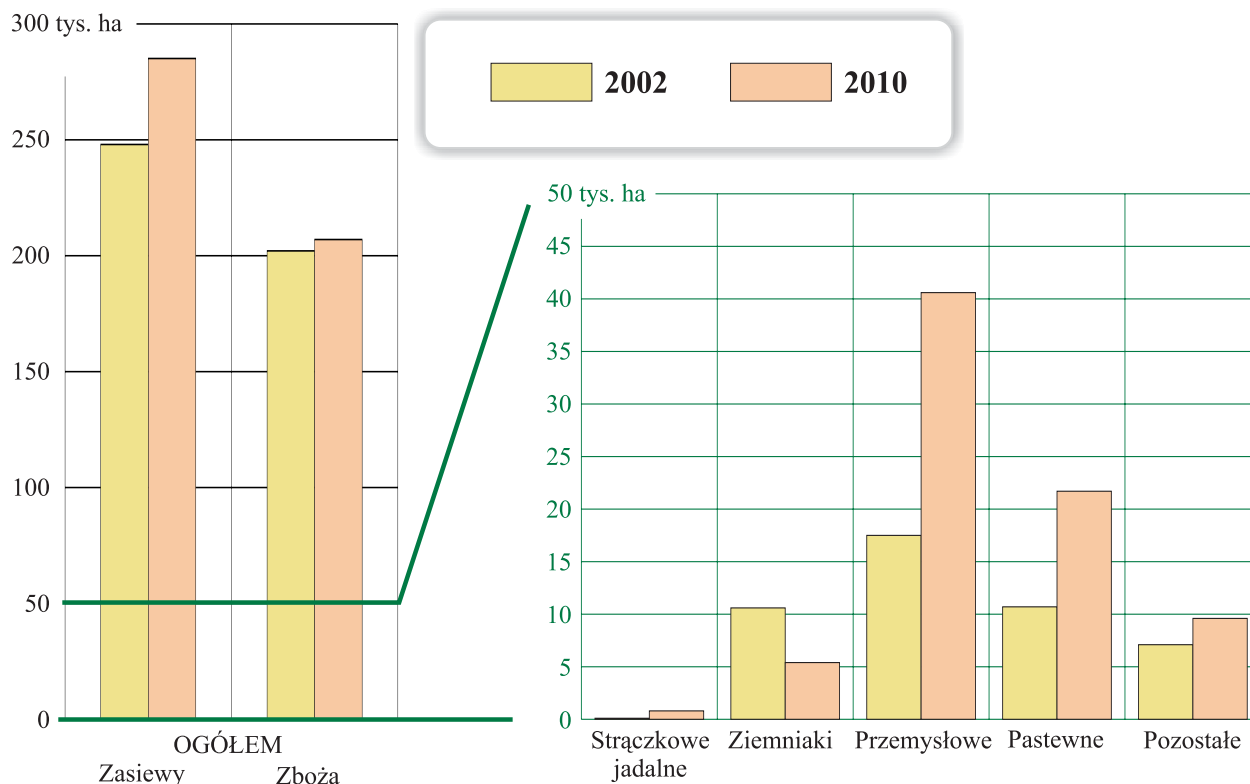
W porównaniu do spisu rolnego z 2002 r. znacząco zmniejszyła się powierzchnia uprawy ziemniaków – o 5,2 tys. ha, tj. o 49,0%, przy jednoczesnym zmniejszeniu o 2,4 pkt proc. ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów.

Zwiększyła się natomiast powierzchnia uprawy:

- zbóż (z kukurydzą na ziarno) - o 4,9 tys. ha, tj. o 2,4%, przy zmniejszeniu się ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 8,9 pkt proc.,
- roślin strączkowych jadalnych – o 0,7 tys. ha, tj. o 563,1%, przy niewielkim zwiększeniu się ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 0,3 pkt proc.,
- roślin przemysłowych – o 23,1 tys. ha, tj. o 132,9%, przy jednoczesnym zwiększeniu o 7,3 pkt proc. ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
- roślin pastewnych (z kukurydzą na zielonkę) - o 11,0 tys. ha, tj. o 103,2%, przy wzroście o 3,3 pkt. procentowego ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
- upraw pozostałych – o 2,5 tys. ha, tj. o 35,6%, z niewielkim zwiększeniem się ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 0,5 pkt proc.

Wyniki PSR 2010 wykazały istotne zmiany w strukturze zasiewów poszczególnych grup upraw, jak również zmiany udziału poszczególnych roślin w ramach grup upraw.

Wykres 5. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów

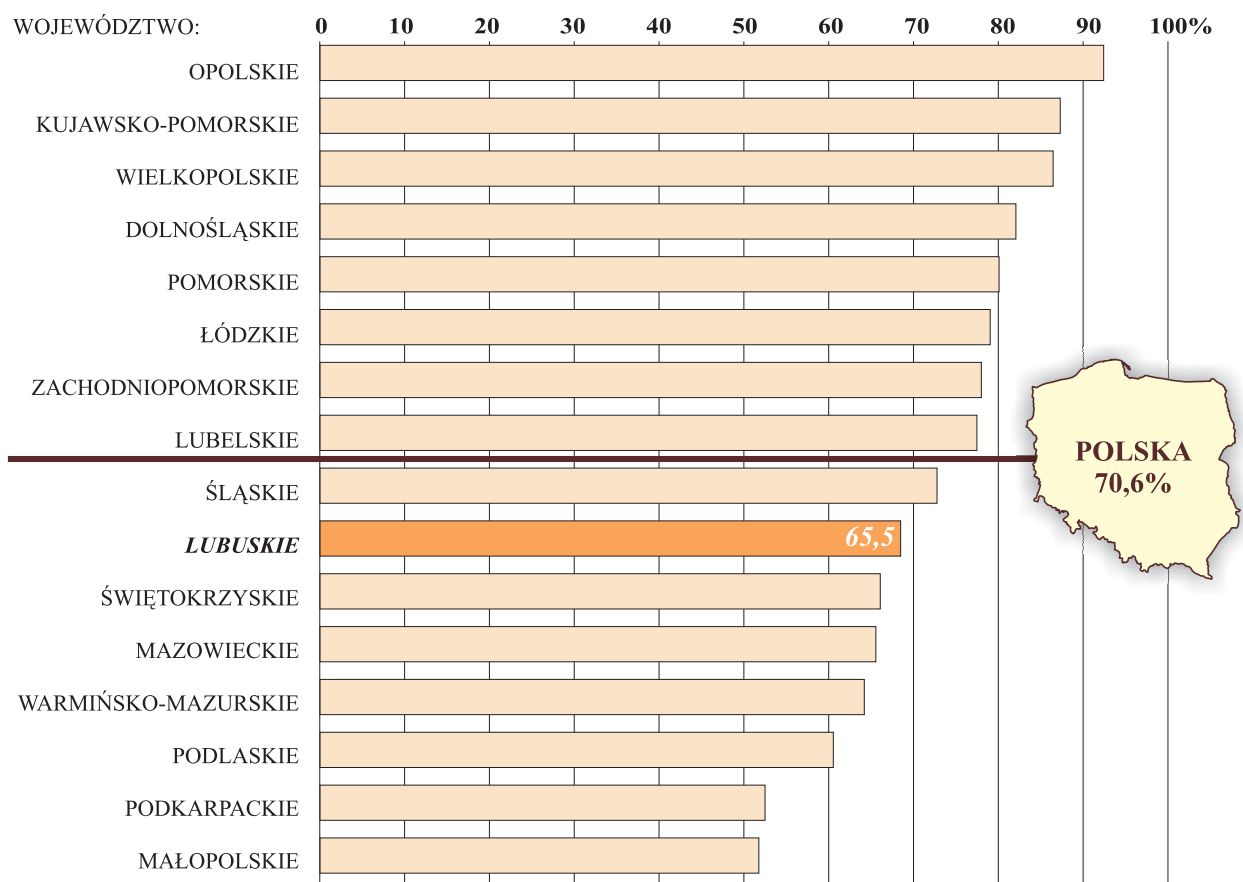

Należy zauważyć, że w porównaniu z 2002 r.:

- zwiększył się areal uprawy zbóż podstawowych (tj. pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa i pszenżyta) – o 5,5 tys. ha, tj. o 3,2%,
- powierzchnia uprawy buraków cukrowych zmniejszyła się o 1,4 tys. ha, tj. o 59,4%,
- powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku zwiększyła się o 23,9 tys. ha, tj. o 158,3%,
- powierzchnia uprawy warzyw gruntowych zmniejszyła się o 0,8 tys. ha, tj. o 28,4%,

Wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa rolnego wzrastał udział powierzchni zasiewu poszczególnych upraw. Gospodarstwa o powierzchni 100 i więcej ha użytków rolnych uprawiały 45,4% całkowitego arealu zbóż, 58,4% - roślin strączkowych jadalnych, 70,6% - roślin przemysłowych, 23,3% - ziemniaków i 65,6% - roślin pastewnych.

Wykres 6. Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych gospodarstw prowadzących działalność rolniczą - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.

W gospodarstwach indywidualnych w 2010 r. pod zasiewy przeznaczono 223,1 tys. ha użytków rolnych, tj. o 26,6 tys. ha (o 13,5%) więcej niż w 2002 r. Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach indywidualnych stanowiła 78,2% ogólnej powierzchni zasiewów (w Polsce 87,9%).

Powierzchnia uprawy poszczególnych grup roślin w gospodarstwach indywidualnych w porównaniu do ogólnej powierzchni ich uprawy w województwie kształtowała się następująco:

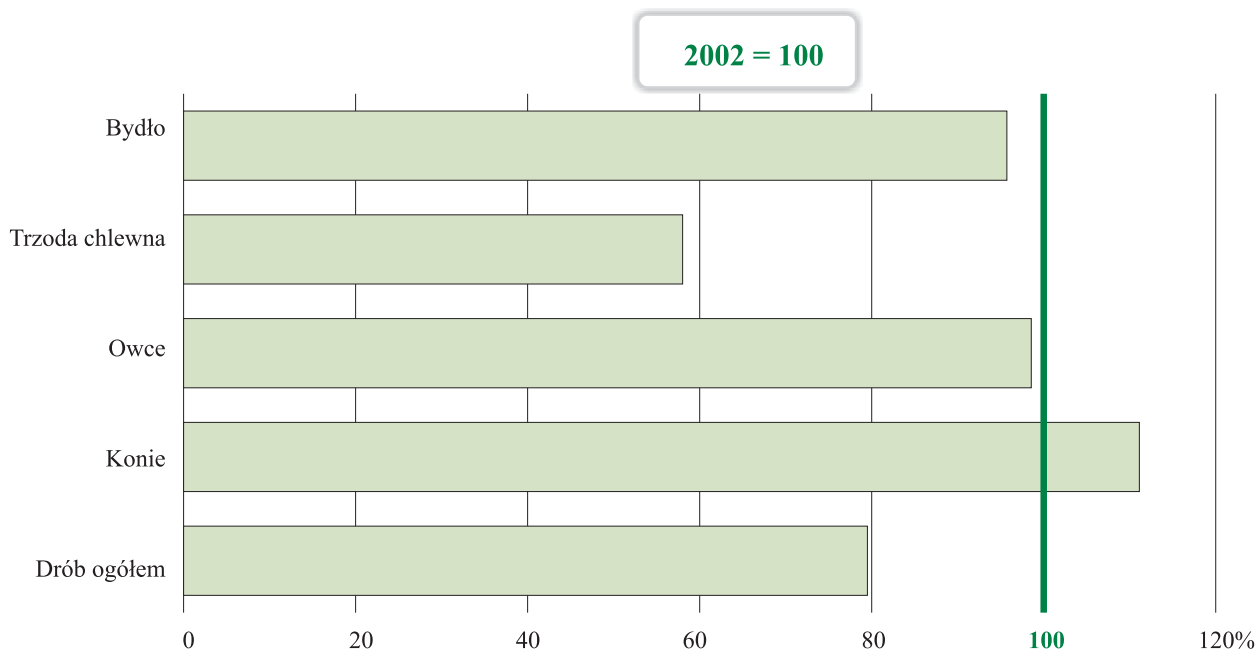
- zboża ogółem uprawiano na powierzchni 169,1 tys. ha, co stanowiło 81,7% ogólnej powierzchni ich uprawy,
- rośliny strączkowe jadalne zajmowały 0,7 tys. ha – 88,1%,
- rośliny przemysłowe uprawiano na 27,4 tys. ha – 67,5%,
- ziemniaki uprawiano na 5,3 tys. ha – 98,0%,
- rośliny pastewne uprawiano na powierzchni 12,6 tys. ha, co stanowiło 58,0% ogólnej powierzchni ich uprawy.

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Zgodnie z wynikami PSR 2010 pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich wynosiło:

- bydła – 69,5 tys. szt. w tym krów – 27,9 tys. szt.,
- trzody chlewnej – 164,9 tys. szt., w tym loch – 14,7 tys. szt.,
- owiec – 4,2 tys. szt., w tym maciorek – 2,5 tys. szt.,
- koni – 6,1 tys. szt., w tym 3-letnich i starszych – 4,3 tys. szt.,
- kóz – 1,8 tys. szt., w tym samic 1-rocznych i starszych – 1,2 tys. szt.,
- królików (samic reprodukcyjnych) – 10,3 tys. szt.,
- drobiu ogółem – 6499,9 tys. szt., w tym drobiu kurzego – 4290,1 tys. szt..

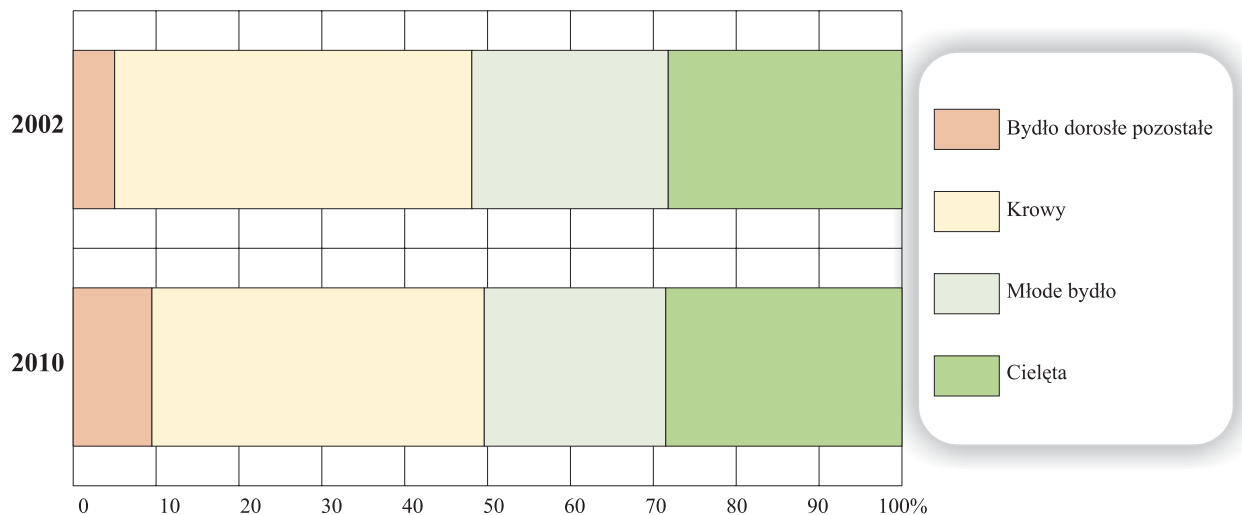
Wykres 7. Zwierzęta gospodarskie w 2010 r.

W porównaniu z informacjami uzyskanymi w spisie w 2002 r., dane PSR 2010 wykazały spadek populacji następujących gatunków zwierząt gospodarskich: bydła – o 5,0%, w tym krów o 11,5%; trzody chlewnej – o 42,7%, w tym loch na chów – o 49,5%; owiec – o 0,9%; kóz – o 51,2%; drobiu ogółem – o 20,1% oraz królików (samic) – o 27,9%. Odnotowano natomiast w ciągu

minionych 8 lat wzrost liczebności pogłowia koni – o 9,4%, szczególnie tych utrzymywanych dla celów rekreacyjnych i sportowych.

Wykres 8. Struktura stada bydła

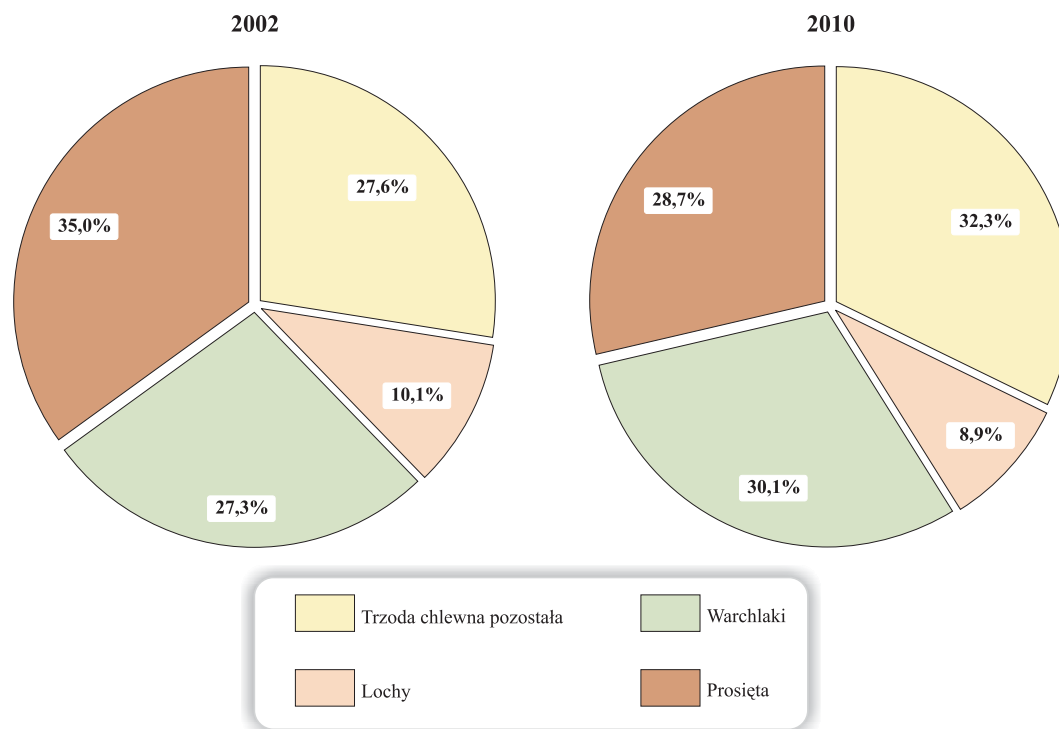
W 2010 r. w strukturze pogłowia bydła ogółem, w porównaniu z informacjami ze spisu 2002 r., obniżył się udział stada podstawowego krów o 3,0 pkt proc., w tym udział krów mlecznych spadł o 11,1 pkt proc. Obniżył się również udział młodego bydła w wieku 1-2 lat – o 1,8 pkt proc. Jednocześnie odnotowano wzrost udziału pozostałych grup struktury stada bydła, zwłaszcza pozostałego bydła dorosłego – o 4,5 pkt proc. i cieląt – o 0,3 pkt proc.

Struktura stada bydła notowana w 2010 r. wskazuje, że nastąpiła redukcja populacji krów mlecznych, co w dużej mierze było wynikiem kwotowania produkcji mleka po przystąpieniu w 2004 r. Polski do UE oraz zaostrzenia wymagań jakościowych dla mleka krowiego. Część rolników, którzy nie otrzymali kwot mlecznych lub nie byli w stanie sprostać wysokim wymaganiom jakościowym dla mleka krowiego, wycofała się z chowu bydła mlecznego, co w konsekwencji przełożyło się na spadek pogłowia krów mlecznych o 32,3% (w Polsce o 12%) w porównaniu z wynikami PSR 2002. Gospodarstwa rolne specjalizujące się w chowie krów mlecznych zintensyfikowały w omawianym okresie produkcję, zwiększając m.in. obsadę krów mlecznych na 1 gospodarstwo utrzymujące bydło z 4,4 szt. w 2002 r. na 5,1 szt. w 2010 r., w tym w gospodarstwach indywidualnych z 3,4 szt. na 4,1 szt..

Wyniki PSR 2010 potwierdziły rosnące zainteresowanie rolników chowem bydła z przeznaczeniem na rzeź, czego potwierdzeniem jest m.in. blisko 3-krotny wzrost pogłowia

krów „mamek”, które utrzymywane są dla produkcji cieląt z przeznaczeniem na rzeź. Krowy „mamki” stanowiły 30,8% pogłowia krów, w 2002 r. – 9,7%.

Wykres 9. Struktura stada trzody chlewnej

W strukturze stada trzody chlewnej, w porównaniu z wynikami spisu z 2002 r., odnotowano spadek liczby prosiąt (o 6,3 pkt proc.) oraz loch na chów (o 1,2 pkt proc.), natomiast zwiększyła się liczba warchlaków (o 2,8 pkt proc.) i trzody chlewnej pozostałej, w tym tuczników, odpowiednio o 4,7 pkt proc. i o 4,1 pkt proc.

Notowany w 2010 r. stan pogłowia trzody chlewnej wskazuje, że w okresie od 2002 r. nastąpiła głęboka redukcja liczebności stada (o 122,8 tys. szt.). Wielu użytkowników gospodarstw rolnych utrzymujących trzodę chlewną wycofało się w ciągu ostatnich 8 lat z produkcji żywca wieprzowego z powodu dużych wahań w jej opłacalności lub wręcz braku opłacalności. W 2010 r. trzodę chlewną utrzymywało 4,5 tys. podmiotów, natomiast w 2002 r. chowem świń zajmowano się w blisko 10 tys. gospodarstw. Na ograniczanie chowu wskazuje także zmniejszająca się liczebność loch na chów, w tym loch prośnych. Niektórzy producenci żywca wieprzowego, którzy nie wycofali się z chowu świń z przeznaczeniem na rzeź, w celu zmniejszenia kosztów produkcji zrezygnowali w ostatnim okresie z utrzymywania loch, a młode, relatywnie tanie szt. do tuczu (tj. prosięta, a zwłaszcza warchlaki), pozyskiwali w ramach handlu wewnątrz rynku unijnego.

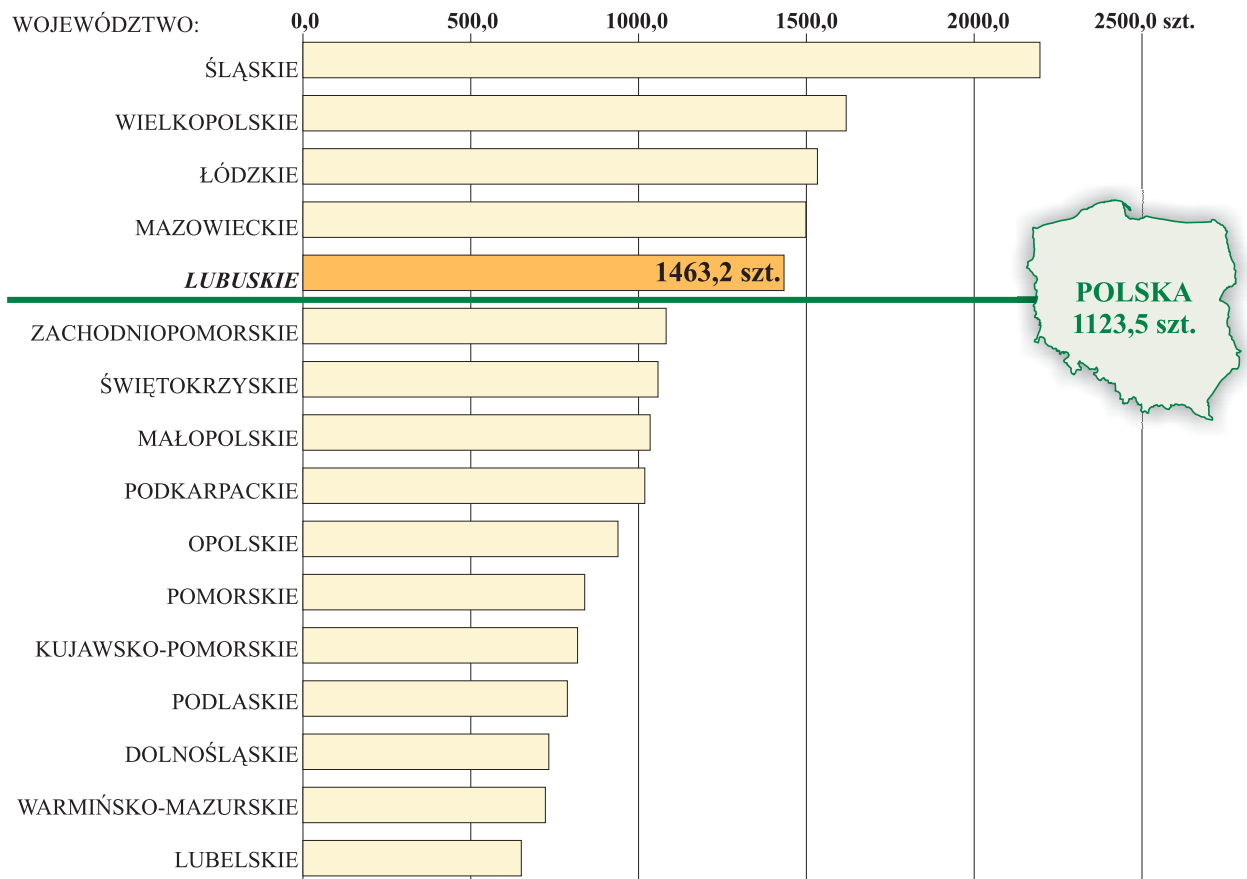

Wyniki stałych badań pogłównia trzody chlewnej realizowanych w okresie między spisami pełnymi także potwierdzają sukcesywne ograniczanie chowu świń.

Tabl. 6. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych

LATA	Bydło	Owce	Konie	Kozy	Drób ogółem	Trzoda chlewna w szt. na 100 ha gruntów ornych
	w szt. na 100 ha użytków rolnych					
2002	15,2	0,9	1,2	0,8	1693,9	77,9
2010	15,7	0,9	1,4	0,4	1463,2	54,4

Wykres 10. Obsada drobiu na 100 ha użytków rolnych - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w 2010 r. wynosiła 15,7 szt. (w Polsce 37,0 szt.) i była większa o 0,5 szt. od notowanej w 2002 r. Natomiast obsada krów obniżyła się z 6,6 szt. w 2002 r. do 6,3 szt. w 2010 r.

Obsada owiec na 100 ha użytków rolnych pozostała na poziomie z 2002 r. i wynosiła 0,9 szt. (w Polsce 1,7 szt.). Obsada maciorek 1-rocznych i starszych zwiększyła się z 0,4 szt. w 2002 r. do 0,6 szt. w 2010 r.

Obsada drobiu na 100 ha użytków rolnych wynosiła 1463,2 szt. (w Polsce 1123,5 szt.) i była niższa od notowanej w 2002 r. o 230,7 szt. Obsada drobiu kurzego obniżyła się z 1245,7 szt. w 2002 r. do 965,8 szt. w 2010 r.

W 2010 r. obsada trzody chlewnej na 100 ha gruntów ornych wynosiła 54,4 szt. (w Polsce 139,7 szt.) wobec 77,9 szt. w 2002 r. Obsada loch w tym czasie obniżyła się z 7,9 szt. do 4,8 szt.

Wyniki PSR 2010 wykazały, że gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych 1 ha i mniej utrzymywały: 0,6% pogłowia bydła (w 2002 r. – 2,7%), 0,6% pogłowia trzody chlewnej (w 2002 r. – 1,3%), 1,3% populacji owiec (w 2002 r. – 4,2%), 4,1% pogłowia koni (w 2002 r. – 11,2%) i 32,1% stada drobiu ogółem (w 2002 r. – 19,1%).

W pozostałych gospodarstwach rolnych, tj. o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha największe stany pogłowia zwierząt rejestrowano:

- bydła – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej (analogicznie jak w 2002 r.),
- trzody chlewnej – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej (analogicznie jak w 2002 r.),
- owiec – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej (w 2002 r. – w gospodarstwach o powierzchni 50-100 ha),
- koni – w gospodarstwach o powierzchni 50-100 ha użytków rolnych, (w 2002 r. – w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha),
- drobiu – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 2-3 ha (w 2002 r. – w gospodarstwach o areale użytków rolnych 3-5 ha),

W 2010 r. na 1 gospodarstwo rolne przypadało:

- bydła – 1,6 szt., w 2002 r. było 1,3 szt. (w Polsce w 2010 r. 2,5 szt.),
- trzody chlewnej – 3,8 szt., w 2002 r. było 5,2 szt. (w Polsce w 2010 r. 6,7 szt.),

- owiec oraz koni – 0,1 szt., analogicznie jak w 2002 r. (w Polsce w 2010 r. również 0,1 szt.),
- drobiu ogółem – 151,2 szt., w 2002 r. było 147,2 szt. (w Polsce w 2010 r. 76,6 szt.).

W gospodarstwach rolnych, w ujęciu według grup obszarowych użytków rolnych, średnia obsada zwierząt na 1 gospodarstwo w 2010 r. wynosiła:

- do 5 ha:
  - bydło – 0,1 szt. (w Polsce 0,2 szt.),
  - trzoda chlewna – 0,2 szt. (w Polsce 0,6 szt.),
  - konie – 0,0 szt. (w Polsce 0,1 szt.),
  - drób ogółem – 116,1 szt. (w Polsce 46,4 szt.),

- 5 – 10 ha:
  - bydło – 1,0 szt. (w Polsce 2,4 szt.),
  - trzoda chlewna – 2,7 szt. (w Polsce 6,4 szt.),
  - owce – 0,1 szt., analogicznie jak w Polsce,
  - konie – 0,2 szt., analogicznie jak w Polsce,
  - drób ogółem – 77,1 szt. (w Polsce 73 szt.),

- 10 ha i więcej:
  - bydło – 9,1 szt. (w Polsce 13 szt.),
  - trzoda chlewna – 21,2 szt. (w Polsce 34,5 szt.),
  - owce – 0,5 szt., analogicznie jak w Polsce,
  - konie – 0,5 szt. (w Polsce 0,3 szt.),
  - drób ogółem – 359,9 szt. (w Polsce 217,6 szt.).

W 2010 r. w gospodarstwach indywidualnych utrzymywano:

- 82,0% całego pogłowia bydła (w 2002 r. - 80,7%),
- 87,9% pogłowia trzody chlewnej (w 2002 r. - 81,3%),
- 88,4% pogłowia owiec (w 2002 r. – 96,5%),

- 97,6% pogłowia koni (w 2002 r. – 98,4%),
- 99,1% pogłowia kóz (w 2002 r. – 99,9%),
- 88,7% pogłowia drobiu (w 2002 r. – 99,2%).

W 2010 r. było 86,8 tys. szt. przeliczeniowych dużych zwierząt gospodarskich podstawowych gatunków (bydło, trzoda chlewna, owce i konie), w tym w gospodarstwach indywidualnych – 73,6 tys. szt.. W porównaniu z wynikami PSR 2002 ilość szt. przeliczeniowych dużych spadła w całym rolnictwie o 20,8 tys., w tym w gospodarstwach indywidualnych – o 14,6 tys.

CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE

Według wyników PSR 2010 w gospodarstwach rolnych znajdowało się:

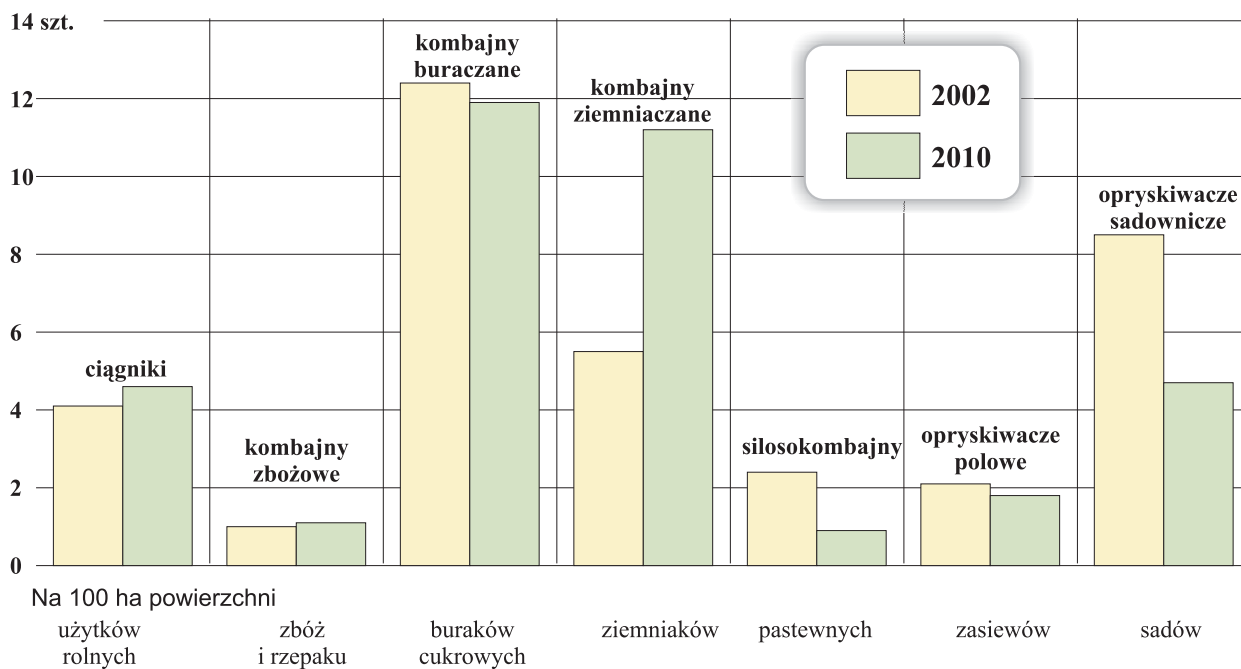
- 20,3 tys. ciągników rolniczych, tj. o 2,7%, w Polsce o 9,9% więcej niż w 2002 r.,
- 2,7 tys. kombajnów zbożowych, tj. o 21,3%, w Polsce o 23,6% więcej niż w 2002 r.,
- 0,1 tys. kombajnów buraczanych, tj. o 60,9%, w Polsce o 14,2% mniej niż w 2002 r.,
- 0,6 tys. kombajnów ziemniaczanych, tj. o 4,3%, w Polsce o 1,7% więcej niż w 2002 r.,
- 0,2 tys. silosokombajnów, tj. o 27,2%, w Polsce o 9,4% mniej niż w 2002 r.,
- 5,2 tys. opryskiwaczy polowych, tj. o 1,8%, w Polsce o 5,1% więcej niż w 2002 r.,
- 0,2 tys. opryskiwaczy sadowniczych, tj. o 6,7% mniej, w Polsce o 14,0% więcej niż w 2002 r.

Tabl. 7. Ciągniki i maszyny rolnicze

WYSZCZE- GÓLNIENIE	Ciągniki	Kombajny			Siloso- kombajny	Opryski- wacze polowe	Opryski- wacze sadownicze
		zbożowe	buraczane	ziemnia- czane			
W TYSIĄCACH szt.							
2002 ^a	19,8	2,2	0,3	0,6	0,3	5,1	0,3
2010	20,3	2,7	0,1	0,6	0,2	5,2	0,2
2002=100							
2010	102,7	121,3	39,1	104,3	72,8	101,8	93,3

a Wszystkie maszyny, z wyjątkiem ciągników, spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych nie mających osobowości prawnej. Ciągniki rolnicze spisano dodatkowo w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych.

Wykres 11. Ciągniki i maszyny rolnicze w sztukach na 100 ha powierzchni

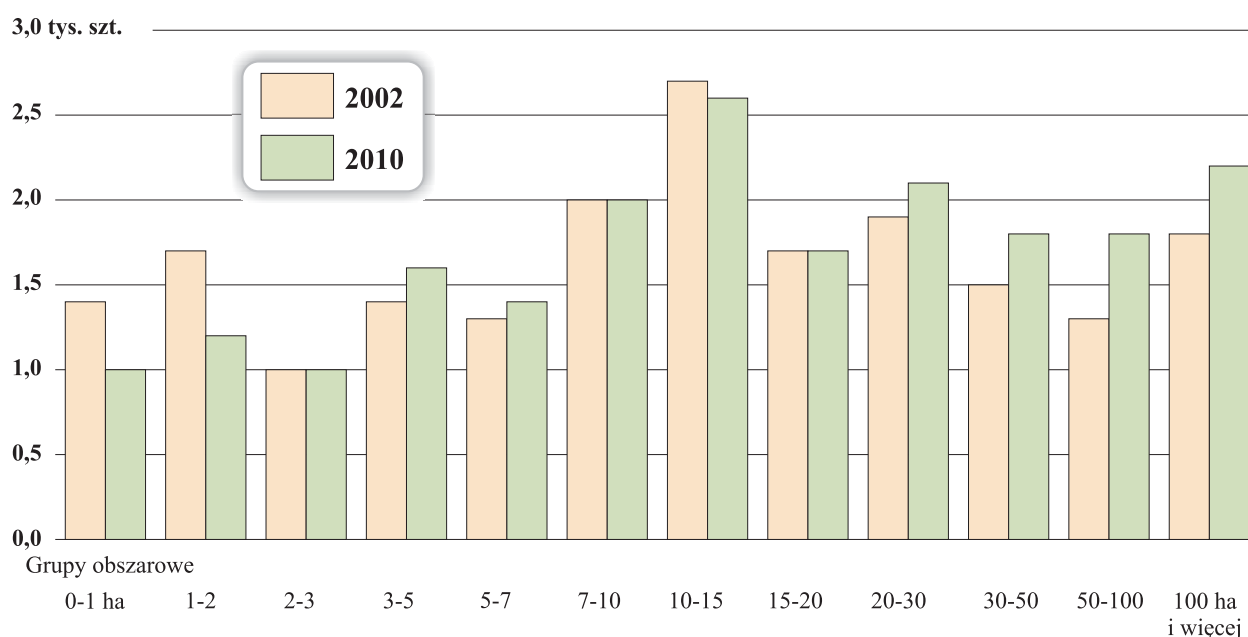

W 2010 r. w woj. lubuskim spisano 20,3 tys. ciągników, tj. o 2,7% więcej niż 2002 r., w tym w gospodarstwach indywidualnych -19,6 tys. szt., tj. więcej o 3,2%. Większość ciągników (18,6 tys. szt., tj. 91,3% ogółu) znajdowała się w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

Przy zmniejszonej ilości gospodarstw i jednoczesnym spadku powierzchni użytków rolnych, średnia powierzchnia przypadająca na 1 ciągnik zmniejszyła się w stosunku do wyników poprzedniego spisu i wynosiła 21,8 ha (w Polsce 10,6 ha) użytków rolnych wobec 24,3 ha (w Polsce 12,6 ha) w 2002 r.

W grupach gospodarstw od 0 do 15 ha UR liczba ciągników wzrastała proporcjonalnie do wzrostu powierzchni użytkowanych gruntów. Najwięcej ciągników wystąpiło w grupie gospodarstw o powierzchni 10-15 ha UR - 2,6 tys. szt., tj. 12,6% ogólnej liczby ciągników. Przy dalszym wzroście areалу i jednoczesnym znaczącym spadku liczby gospodarstw, liczebność ciągników w poszczególnych grupach obszarowych była niższa.

Wykres 12. Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych

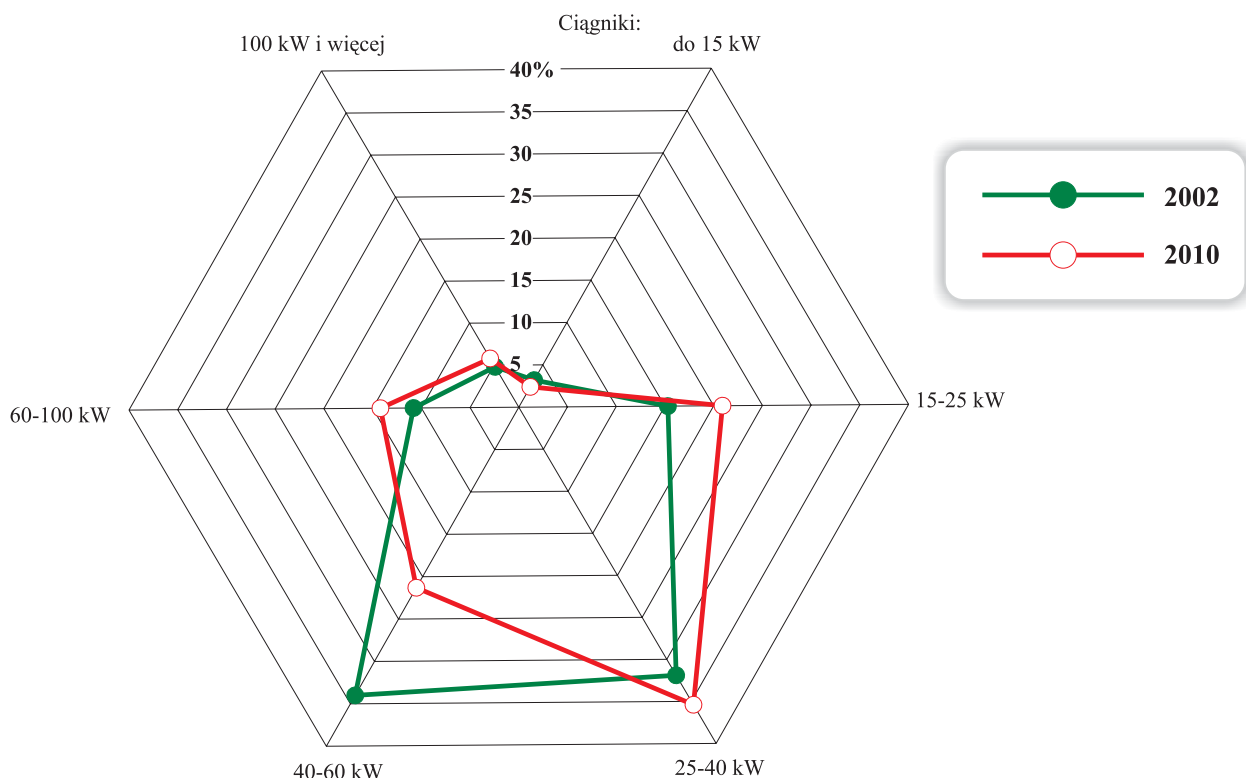

Przeciętnie w województwie lubuskim na 1 gospodarstwo przypadało 0,5 szt. ciągnika w 2002 r. (0,4 szt.). W poszczególnych grupach gospodarstw do 10 ha UR w 1 gospodarstwie wykorzystywano przeciętnie 0,2 szt. ciągnika. W grupie gospodarstw o powierzchni 10-30 ha UR, na 1 gospodarstwo rolne przypadało średnio 1,4 szt. ciągnika. Gospodarstwa posiadające 30-100 ha UR wykorzystywały średnio 2,2 szt. ciągników. W grupie gospodarstwach o powierzchni 100 ha UR i więcej, na 1 gospodarstwo przypadało średnio 3,5 szt. ciągników.

W 2010 r. gospodarstwa, w których wykorzystywano więcej niż jeden ciągnik użytkowały 85,1% (w Polsce ok. 78%) ogólnej powierzchni użytków rolnych i 88,4% (w Polsce ok. 82%) ogólnej powierzchni zasiewów. Areal uprawy zbóż w tych gospodarstwach stanowił 87,3% (w Polsce ok. 81%) powierzchni zasianej zbożami, upraw przemysłowych – 96,9% (w Polsce ok. 95%), pastewnych – 94,4% (w Polsce ok. 88%) i ziemniaków – 68,1% (w Polsce ok. 65%).

W ciągu 8 lat między spisami odnotowano również niewielkie zmiany w strukturze mocy ciągników. W 2010 r. dominowały ciągniki o mocy od 25 do 40 kW i od 40 do 60 kW. Razem stanowiły one w ogólnej liczbie ciągników 56,7% (w 2002 r. – 65,8%). Udział ciągników o małej mocy do 15 kW zmniejszył się z 3,2% w 2002 r. do 2,4% w 2010 r. Wzrosło wyposażenie gospodarstw w ciągniki o dużej mocy, powyżej 60 kW, które stanowiły w ogólnej liczbie ciągników 20,0% (w Polsce 14,2%) wobec 15,5% w 2002 r.

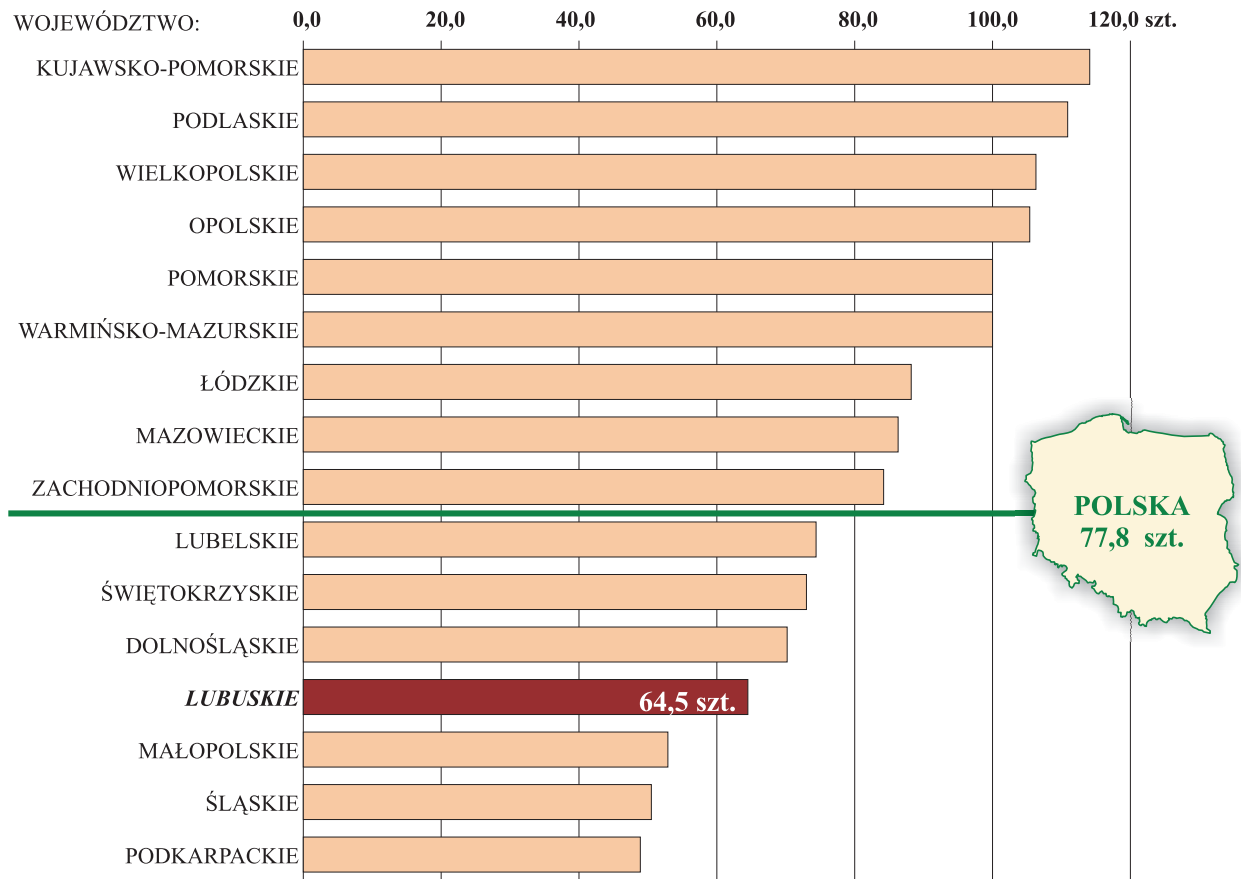
Wykres 13. Struktura ciągników według mocy

Od 2002 r. zmiany zachodzące w strukturze powierzchni upraw głównych ziemiopłodów oraz postępujący proces modernizacji rolnictwa, wpłynęły m.in. na aktualny stan wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze. W stosunku do wyników poprzedniego spisu rolnego, przy utrzymującej się przewadze zbóż w strukturze powierzchni zasiewów i jednocześnie znacznym wzroście powierzchni uprawy rzepaku, zwiększyła się liczba kombajnów do zbioru tych upraw o 21,3% (w Polsce o 23,6%). Spadkowa tendencja powierzchni upraw buraków cukrowych miała natomiast wpływ na redukcję kombajnów buraczanych o 60,9% (w Polsce o 14,2%). W porównaniu z 2002 r. zwiększyła się ilość kombajnów ziemniaczanych o 4,3% (w Polsce zmniejszyła się o 1,7%) i opryskiwaczy polowych o 1,8% (w Polsce wzrost o 5,1%). Natomiast zmniejszyła się liczba silosokombajnów – o 27,2% (w Polsce o 9,4%) i opryskiwaczy sadowniczych o 6,7% (w Polsce wzrosła o 14,0%). W gospodarstwach indywidualnych wykorzystywano 96,7% wszystkich kombajnów zbożowych, 100,0% kombajnów buraczanych, 99,8% kombajnów ziemniaczanych, 93,6% silosokombajnów, 98,0% opryskiwaczy polowych i 97,5% opryskiwaczy sadowniczych.

Wykres 14 Liczba ciągników przypadająca na 100 gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.

Najwięcej kombajnów zbożowych, buraczanych i ziemniaczanych spisano w grupach gospodarstw o powierzchni 20-30 ha UR. Najwięcej silosokombajnów wykorzystywały gospodarstwa o powierzchni 100 ha UR i więcej. Opryskiwaczy polowych najwięcej spisano w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha UR, a opryskiwaczy sadowniczych – 100 ha i więcej. Gospodarstwa o powierzchni 30 ha UR i więcej użytkowały 58,1% ogółu kombajnów zbożowych, 47,8% kombajnów buraczanych, 39,7% kombajnów ziemniaczanych, 50,3% silosokombajnów, 29,6% opryskiwaczy polowych i 31,9% opryskiwaczy sadowniczych.

W 2010 r. na 100 gospodarstw rolnych przypadało średnio 6,2 szt. kombajnów zbożowych (w 2002 r. – 4,0 szt.), 0,3 szt. kombajnów buraczanych (w 2002 r. – 0,5 szt.), 1,4 szt. kombajnów ziemniaczanych (w 2002 r. – 1,0 szt.), 0,4 szt. silosokombajnów (w 2002 r. – 0,5 szt.), 12,2 szt.

opryskiwaczy polowych (w 2002 r. – 9,3 szt.) i 0,6 szt. opryskiwaczy sadowniczych (w 2002 r. – 0,5 szt.).

W spisie wykazano liczbę opryskiwaczy, która może obejmując nie tylko maszyny stosowane w ochronie roślin (opryskiwacze w użyciu), ale również do nawożenia, nawadniania i innych celów gospodarczych.

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Powszechny Spis Rolny jest podstawowym źródłem danych o pracujących w gospodarstwach rolnych. Dostarcza on dwojakiego rodzaju informacji, służących różnym celom:

- pierwsze ujęcie służy ocenie liczby pracujących w rolnictwie – jako segmentu całej gospodarki narodowej. Ważne jest tu zatem uwzględnienie tylko tej części pracujących dla których praca w rolnictwie – przede wszystkim w rodzinnych gospodarstwach rolnych – jest wyłącznym lub głównym zajęciem użytkownika i osób z nim mieszkających. Założeniem jest, aby w ogólnej liczbie pracujących w gospodarce narodowej nie uwzględniać podwójnie osób mających więcej niż jedno miejsce pracy. Z tego samego względu zastosowano tu kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej poszczególnych osób w określonym momencie czasu (ostatni tydzień czerwca 2010 r.). Uzupełnienie tej zbiorowości stanowią pracownicy najemni zatrudnieni na stałe w gospodarstwach indywidualnych, a także – w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (określanych dalej jako „gospodarstwa osób prawnych”),
- drugie podejście ma na celu określenie wielkości nakładów pracy człowieka ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku (12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu – 30 czerwca 2010 r.).

Przedstawione w niniejszym Raporcie dane w osobach nie uwzględniają wkładu pracy dodatkowych kategorii osób pracujących w rolnictwie, takich jak pracownicy najemni dorywczy, pracownicy kontraktowi, pracujący w ramach pomocy sąsiedzkiej i inni, dla których z założenia wkład pracy uwzględniany jest wyłącznie w przeliczeniu na roczne jednostki pracy.

Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych

W ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w województwie lubuskim wyniosła 32,1 tys. osób, w tym zdecydowana większość 87,8% (w Polsce 96,2%) to pracujący w gospodarstwach indywidualnych jako rodzinna siła robocza. Zatrudnieni na stałe pracownicy najemni stanowili stosunkowo niewielką zbiorowość: 2,0 tys. osób w gospodarstwach indywidualnych oraz 1,9 tys. w gospodarstwach osób prawnych.

W swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym pracowało wyłącznie lub głównie 28,2 tys. osób (dla 23,2 tys. osób – była to jedyna praca, a dla 5,0 tys. – praca główna). Powyższe dane

dotyczą wszystkich gospodarstw indywidualnych, bez względu na powierzchnię użytków rolnych i cel produkcji, pod warunkiem, że gospodarstwo prowadziło działalność rolniczą.

Tabl. 8. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w 2010 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Pracujący ogółem	Gospodarstwa indywidualne			Gospodarstwa osób prawnych	
		pracujący w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym			pracownicy najemni stali	
		razem	wyłącznie	głównie		
Ogółem w tys. osób .	32,1	28,2	23,2	5,0	2,0	1,9

Danych tych nie można wprost porównywać z wynikami z 2002 r., pochodzącymi z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego. W 2010 r. przyjęto bowiem nieco inny sposób wyodrębniania populacji pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym¹. Wynika to z odmiennego sposobu zadawania pytań spisowych w obu okresach, ale przede wszystkim wiąże się to z faktem wejścia Polski w struktury Unii Europejskiej i objęcia polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną. Wymóg utrzymania ziemi w dobrej kulturze jako jeden z warunków otrzymania dopłat do rolnictwa spowodował, że również osoby pracujące w gospodarstwach rolnych produkujących na własne potrzeby zostały zaliczone do pracujących, o ile spełniały odpowiednie kryteria zaliczenia ich do kategorii pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym. Nie ma możliwości wyodrębnienia zbiorowości z obu spisów z zachowaniem pełnej porównywalności.

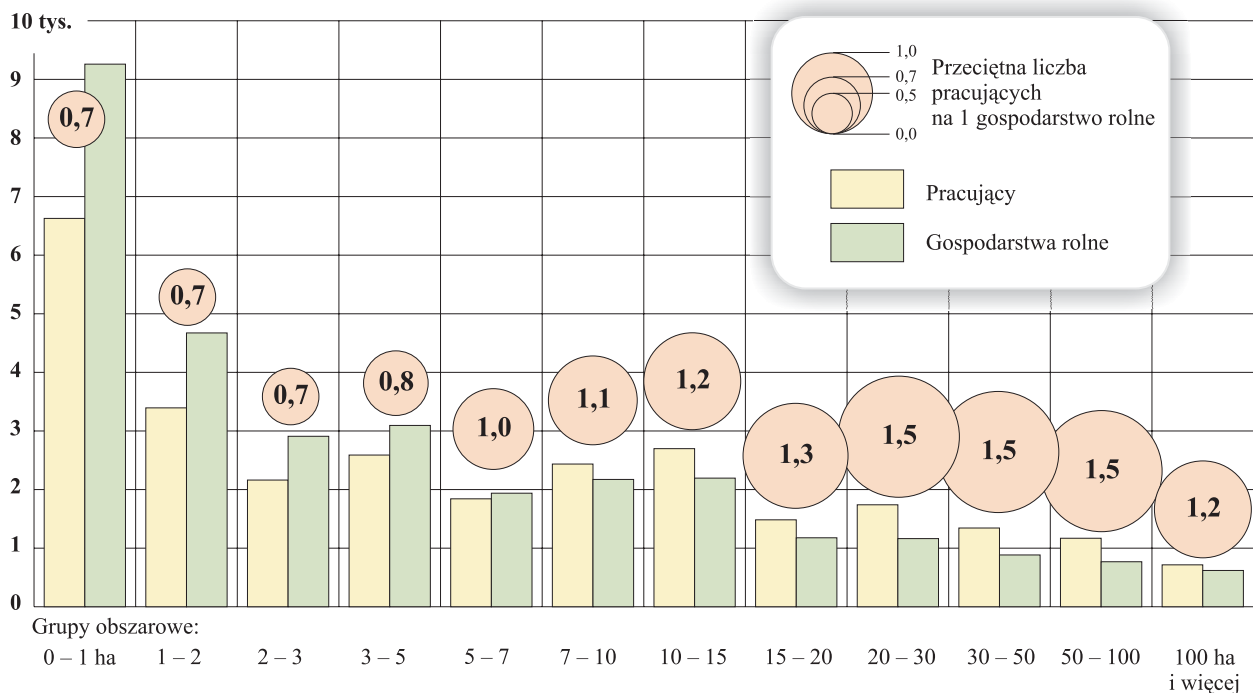
Przeciętnie na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą przypadają 1,0 pracujący przy produkcji rolnej (w Polsce 1,2). Podobnie wskaźnik ten kształtował się dla rodzinnej siły roboczej (po uwzględnieniu jako podstawy – tylko gospodarstw indywidualnych).

1 W 2002 r. zbiorowość pracujących wyodrębniana była na podstawie łączonych informacji z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, prowadzonych jednocześnie. Konieczność sprostania wymogom obu spisów powodowała nieco odmiennie podejście m.in. do ludności z użytkownikiem gospodarstw rolnego. W 2002 r. były to osoby tworzące wraz z użytkownikiem wspólne gospodarstwo domowe, natomiast w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 r. – osoby zamieszkałe z użytkownikiem. Ponadto w 2002 r. jednym z kryteriów zaliczania osób do pracujących w swoim gospodarstwie rolnym był cel produkcji.

Natomiast w gospodarstwach osób prawnych na 1 gospodarstwo rolne przypadało przeciętnie 7,3 (w Polsce 10) stałych pracowników najemnych.

Omawiany wskaźnik zwiększa się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych gospodarstw prowadzących działalność rolniczą: od przeciętnie 0,7 osób pracujących wyłącznie lub głównie przypadających na 1 gospodarstwo o powierzchni od 0 do 5 ha powierzchni użytków rolnych, przez 1,1 – w gospodarstwach o powierzchni 5 - 20 ha, do 1,4 – w gospodarstwach o powierzchni 20 ha i więcej. Oznacza to, że praca w większych obszarowo gospodarstwach rolnych, często specjalistycznych, wymaga większego zaangażowania pracujących tam osób, dla których praca w takim gospodarstwie staje się pracą wyłączną, a dodatkowo wspomagana jest zatrudnianiem pracowników najemnych.

Wykres 15. Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą i liczba pracujących wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach^a według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

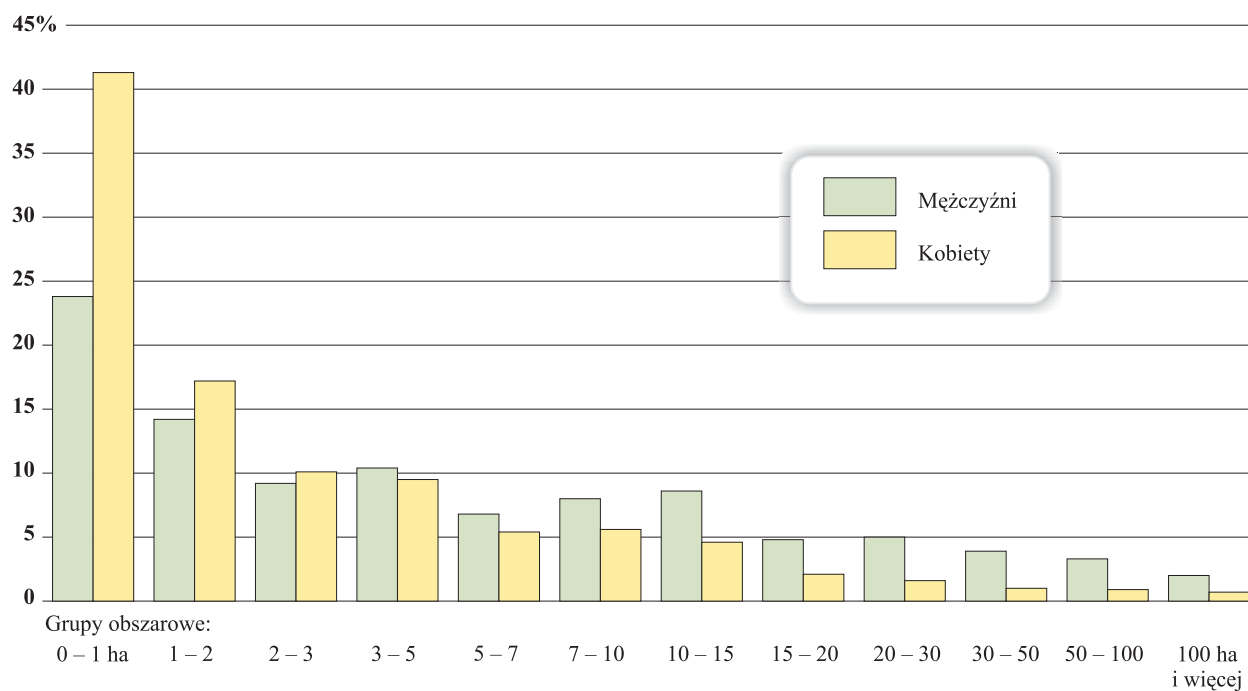
^a Niezależnie od formy prawnej gospodarstwa.

Wśród pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych nieco większą zbiorowość stanowili mężczyźni niż kobiety. W przypadku rodzinnej siły roboczej różnice te były niewielkie 14,6 wobec 13,6 tys. (w Polsce 1131 tys. wobec 1085 tys.), natomiast w przypadku stałych pracowników najemnych liczebna przewaga mężczyzn była wyraźniejsza: 1,4 tys. wobec 0,6 tys. w gospodarstwach indywidualnych oraz 1,4 tys. wobec

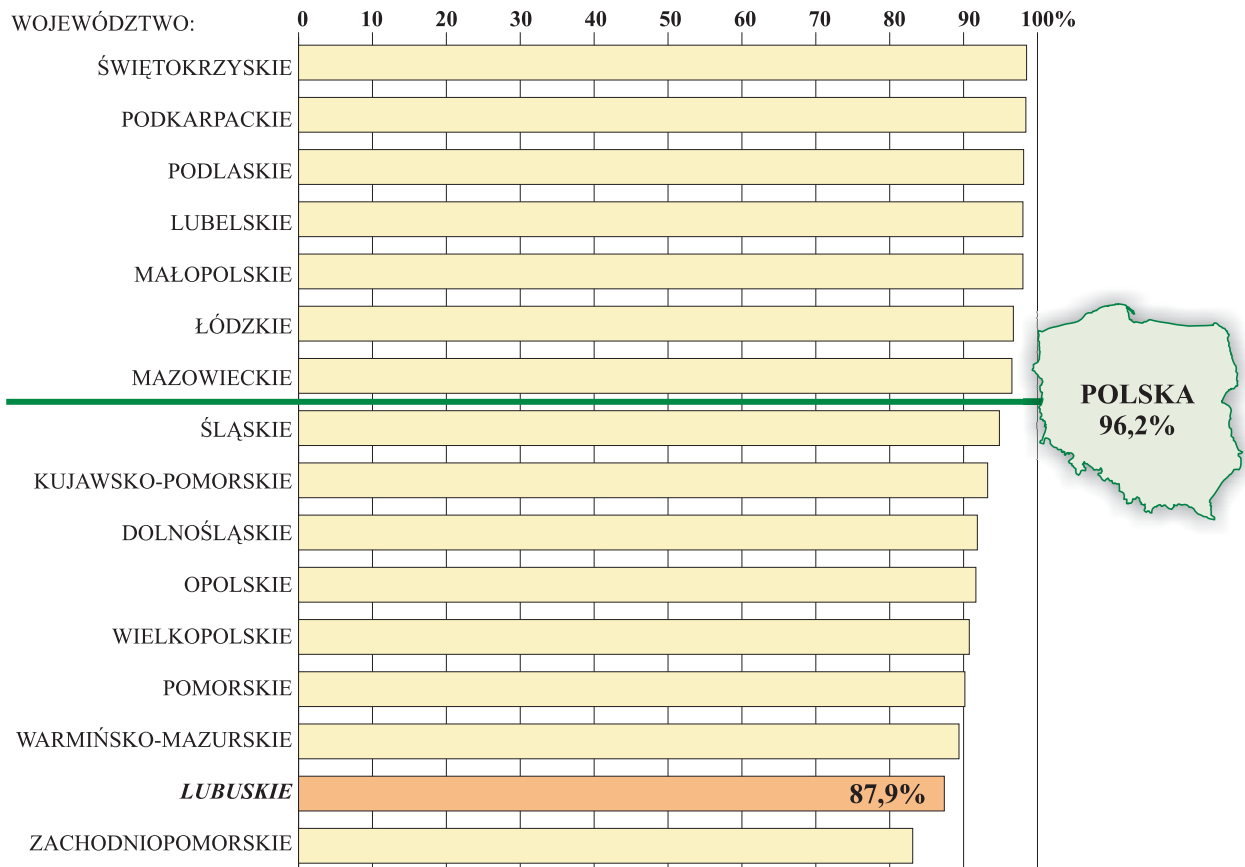
0,5 tys. w gospodarstwach osób prawnych (w Polsce 31 tys. wobec 15 tys. w gospodarstwach indywidualnych oraz 32 tys. wobec 10 tys. w gospodarstwach osób prawnych).

Na 100 ha powierzchni użytków rolnych (ogólnej, jak i w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą) przypadało przeciętnie 7,2 (w Polsce 15) osób pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych (niezależnie od formy prawnej gospodarstwa). Analogiczny wskaźnik liczony tylko dla gospodarstw indywidualnych i pracującej tam rodzinnej siły roboczej wyniósł 8,5 (w Polsce 17) osób na 100 ha ogółu użytków rolnych, a w gospodarstwach osób prawnych – 1,7 (w Polsce 2,5) osoby na 100 ha użytków rolnych (tylko pracownicy najemni zatrudnieni na stałe).

Wykres 16. Struktura pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym według grup obszarowych i płci w 2010 r.

Wykres 17. Odsetek osób pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym w ogólnej liczbie osób pracujących w gospodarstwach rolnych - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.

Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

Inne ujęcie pracujących w gospodarstwach rolnych dotyczy osób wnoszących swój wkład pracy na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie wyższa niż analizowana w poprzednim rozdziale, uwzględnia bowiem nakłady pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Ponadto w 2010 r. (inaczej niż w 2002 r.) w ramach tej zbiorowości uwzględniani byli także członkowie rodziny użytkownika wnoszący swój wkład pracy w ciągu roku, ale z nim niezamieszkujący, bądź zamieszkujący ale nie tworzący wspólnego gospodarstwa domowego z użytkownikiem.

Zgodnie z opisaną metodologią, liczba członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego zaangażowanych w pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy wyniosła 63,5 tys. osób (w Polsce 4449 tys. osób), a po uwzględnieniu stałych pracowników najemnych zatrudnionych w gospodarstwach indywidualnych – 65,6 tys. osób (w Polsce 4495 tys. osób). We wszystkich gospodarstwach rolnych zbiorowość zaangażowanych w pracę w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu wyniosła 67,4 tys. osób (w Polsce 4537 tys. osób).

W porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się liczba użytkowników i współmałżonków pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku. Jest to oczywiście wynikiem zmniejszenia się liczby gospodarstw rolnych w analizowanym okresie. Jednocześnie zwiększyła się liczba pozostałych członków rodziny wnoszących swój wkład pracy w gospodarstwo rodzinne. Nawet uwzględniając różnice metodologiczne pomiędzy obu spisami, zwiększenie się tej populacji jest wyraźnie widoczne. Zwiększyła się także liczba pracowników najemnych zatrudnionych na stałe w gospodarstwach indywidualnych oraz pracowników najemnych zatrudnionych w gospodarstwach osób prawnych.

Tabl. 9. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

LATA	Pracujący ogółem ^a	Gospodarstwa indywidualne				pracownicy najemni stali	Gospodarstwa osób prawnych
		rodzinna siła robocza			pozostali członkowie rodziny ^a		
		razem ^a	użytkownicy	współmałżonkowie			
W TYSIĄCACH OSÓB							
2002 ...	66,4	63,9	36,0	15,8	12,0	1,0	1,6
2010 ...	67,4	63,5	30,0	15,3	18,1	2,0	1,9

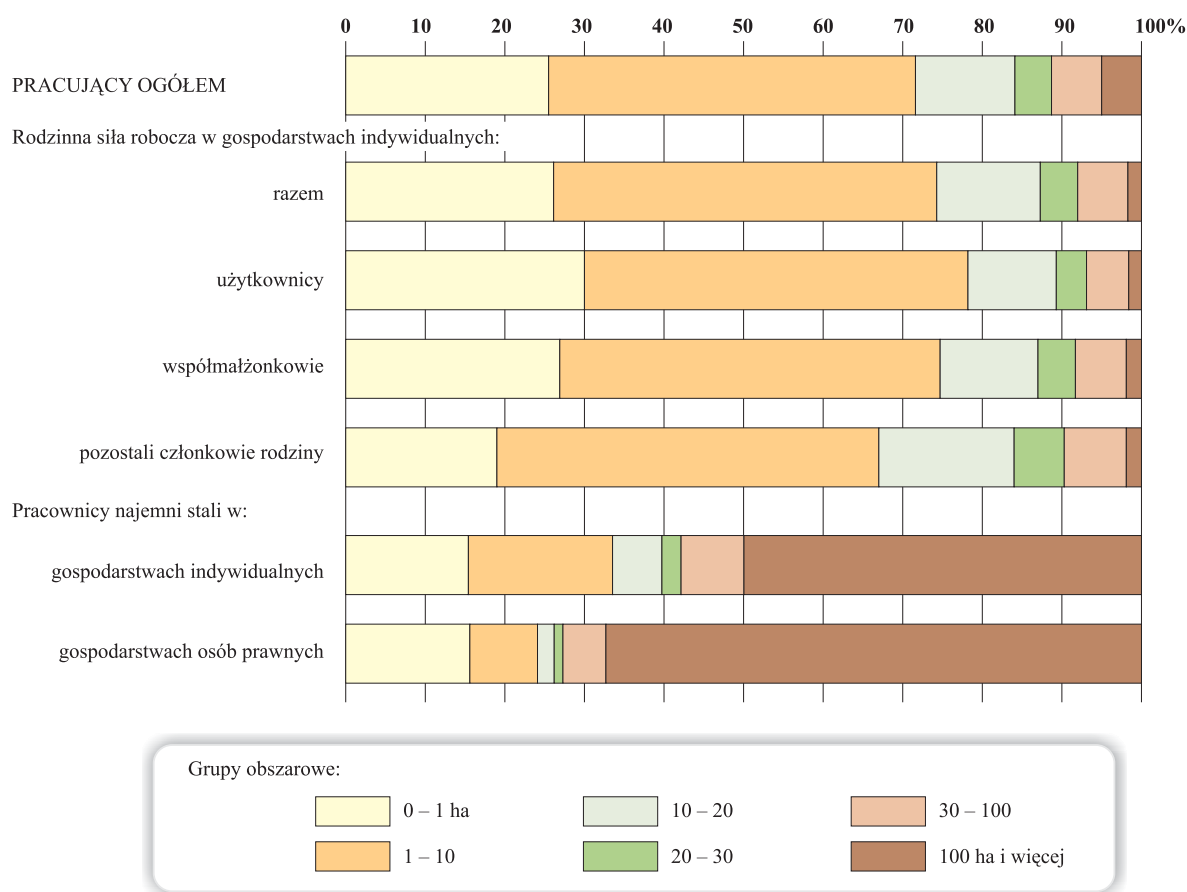
a W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

Struktura gospodarstw według powierzchni użytków rolnych, ich rozdrobnienie agrarne – szczególnie gospodarstw indywidualnych (rodzinnych) oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy przekłada się wyraźnie na strukturę ludności wnoszącej jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach

rolnych w województwie lubuskim wynosiła 10,34 ha i jednocześnie gospodarstwa do 10 ha stanowią znaczącą większość, bo aż 84,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych. W gospodarstwach tych (do 10 ha użytków rolnych) spisano prawie 70% ogółu osób wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Jest to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka, ale także innych członków rodziny użytkownika. Dopiero w gospodarstwach od 30 ha powierzchni użytków rolnych, a w szczególności w gospodarstwach 50 ha i więcej, istotnego znaczenia nabiera fakt zatrudniania pracowników najemnych (zarówno w gospodarstwach indywidualnych, jak i osób prawnych), co oznaczać może, że zasoby w ramach własnej rodzinnej siły roboczej są niewystarczające lub – decyzja o niepełnym jej wykorzystaniu przy jednoczesnym zatrudnieniu za wynagrodzeniem osób spoza gospodarstwa jest podejmowana świadomie.

Wykres 18. Struktura gospodarstw rolnych oraz poszczególnych kategorii pracujących w ciągu roku w tych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

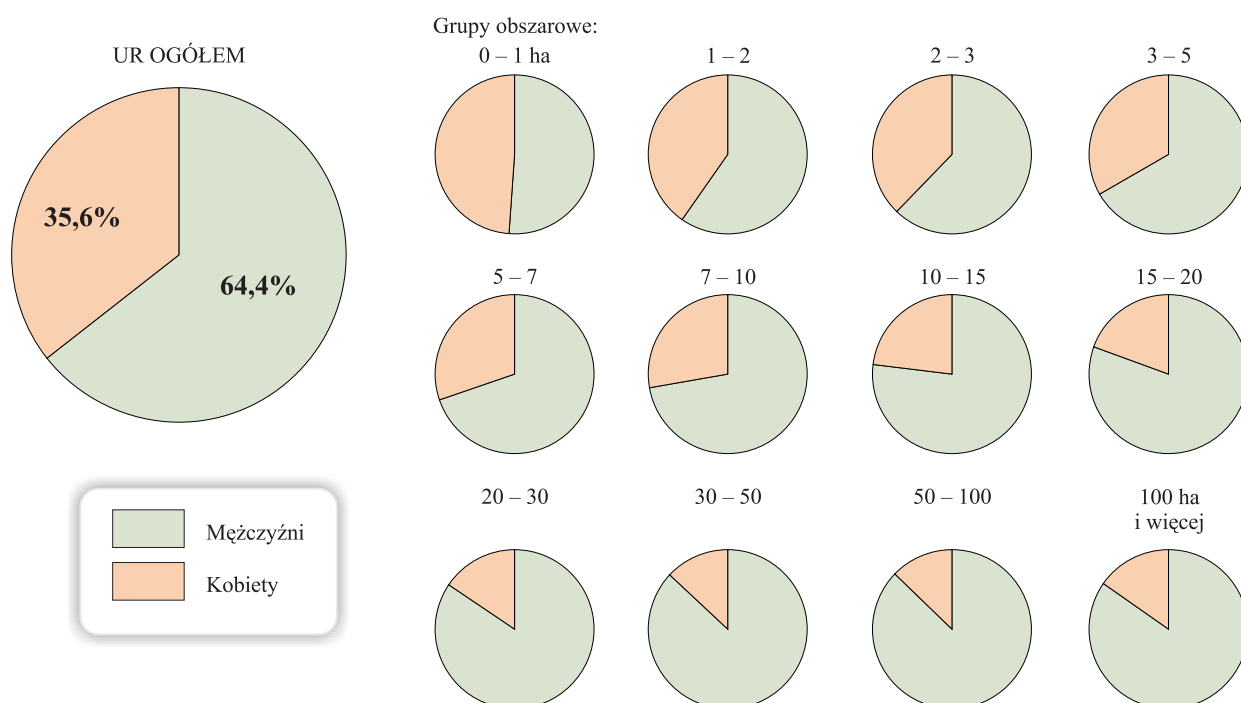

Nie wszyscy użytkownicy gospodarstw rolnych zadeklarowali swój wkład pracy przy produkcji rolnej w ciągu roku, praca ta może być bowiem wykonywana przez innego z członków rodziny. Także kierowanie gospodarstwem rolnym może być zlecane innej osobie z rodziny, bądź – co ma miejsce w zasadzie wyłącznie w gospodarstwach wielkoobszarowych – do kierowania

gospodarstwem rolnym zatrudniani są pracownicy najemni. Zdecydowanie jednak większość użytkowników to pracujący i kierujący własnym gospodarstwem rolnym.

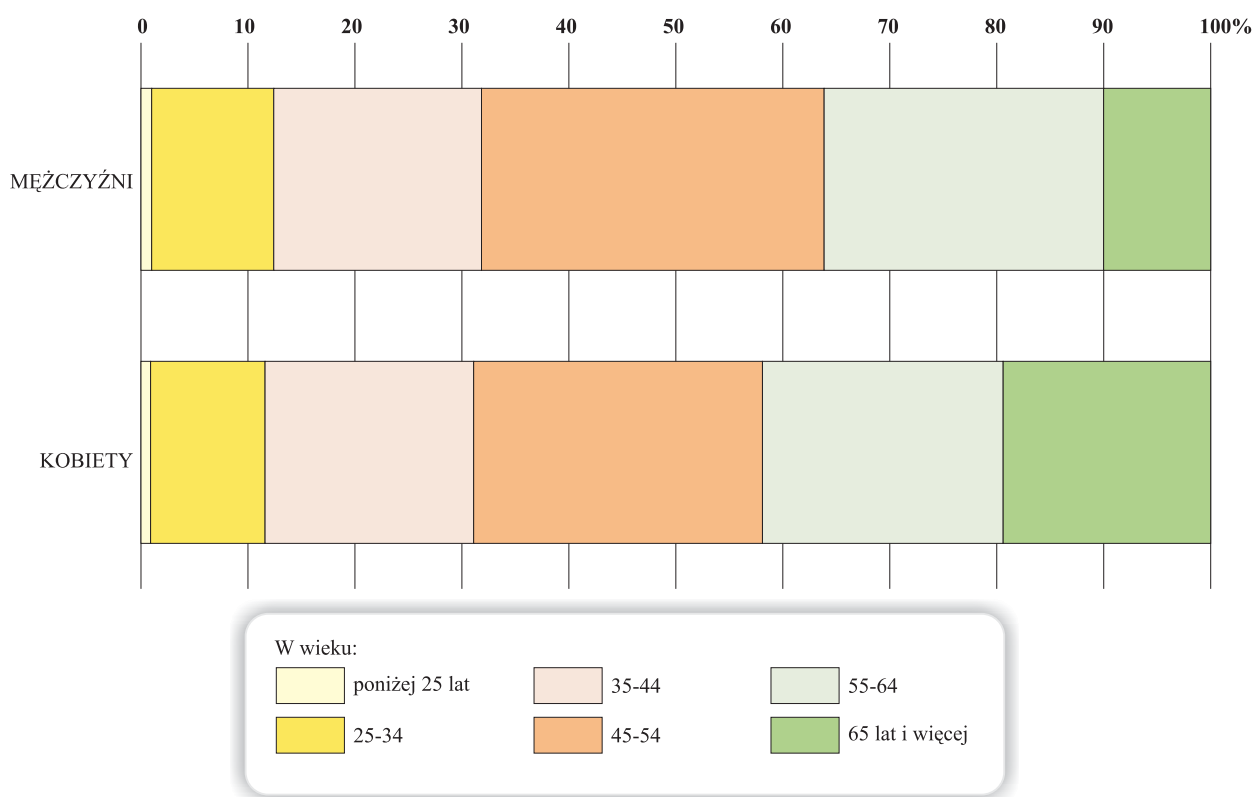
Ponad 64% ogółu użytkowników (pracujących) w swoich gospodarstwach rolnych to mężczyźni. Kobiety w porównaniu z mężczyznami użytkowały mniejsze obszary gospodarstwa rolne.

Wykres 19. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Ponad 68% ogółu pracujących użytkowników gospodarstw rolnych to osoby w wieku powyżej 44 lat; z tego 13,4% przekroczyło wiek 65 lat.

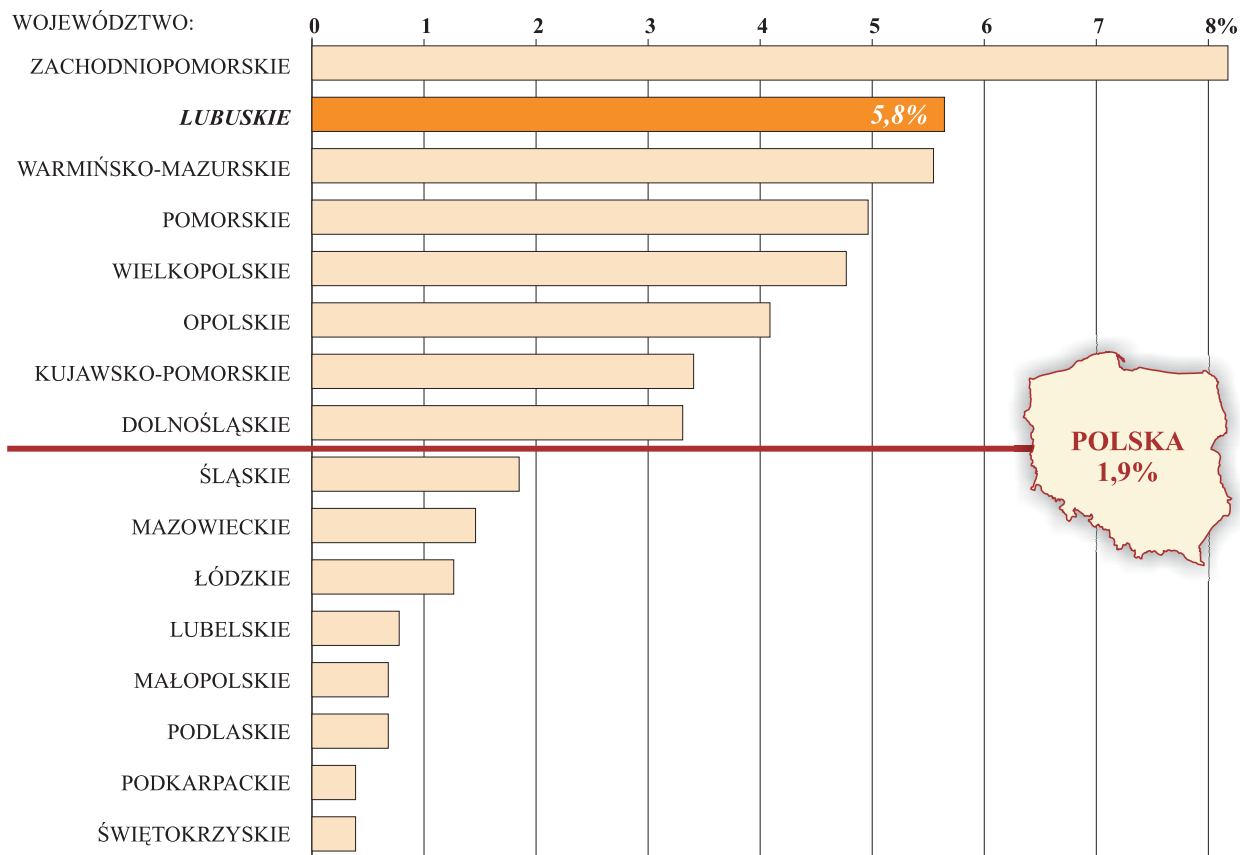
Wykres 20. Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w tych gospodarstwach w ciągu roku według grup wieku i płci w 2010 r.

Wśród kobiet użytkowników struktura wieku jest bardziej niekorzystna – udział osób w wieku od 45 do 64 lat wyniósł – 49,5%, z tego: 27,0 % (w Polsce 28%) w wieku 45-54 lata, 22,5% (w Polsce 21%) w wieku 55-64 lata. Dla mężczyzn odsetek ten ukształtował się na poziomie 58,1%, a w analogicznych grupach wieku: 32,0% i 26,1% (w Polsce odpowiednio 32% i 21%). W grupie osób w wieku powyżej 65 lat i więcej odsetek kobiet stanowił 19,4% (w Polsce 16%) natomiast mężczyzn - 10% (w Polsce 8%).

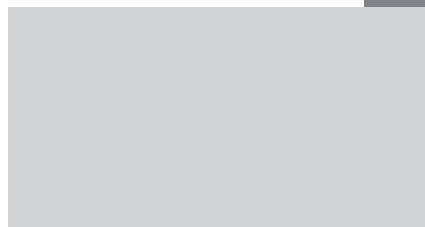
Bardzo ważnym zagadnieniem przy ocenie nakładów pracy w rolnictwie w ciągu roku jest wymiar czasu pracy, w jakim pracują poszczególne osoby – zarówno rodzinna siła robocza, jak i pracownicy najemni. Duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu zmniejszała w pewnym stopniu obraz z punktu widzenia pracochłonności poszczególnych typów gospodarstw.

Wykres 21. Udział nakładów pracy pracowników najemnych stałych w ogólnej liczbie pracujących w gospodarstwach rolnych - województwo lubuskie na tle kraju w 2010 r.

Ten etap prezentacji wyników PSR 2010 przedstawiony zostanie w kolejnych opracowaniach analitycznych poświęconych zagadnieniom pracujących w gospodarstwach rolnych, rozszerzonych o nakłady wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU), tj. po przeliczeniu liczby osób wnoszących wkład pracy w gospodarstwa rolne w ciągu roku na pełne etaty. Dodatkowo – prezentacja uwzględniła będzie także wkład pracy najemnych pracowników dorywczych, pracowników kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących”, które – jak wspomniano wcześniej – z założenia wyrażone są w dniówkach, przeliczonych następnie na umowne roczne jednostki pracy.

CZĘŚĆ TABELARYCZNA

Gospodarstwa rolne**TABL.1. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH I UŻYTKOWNIKÓW**

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH W ha	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym prowadzące działalność rolniczą	

W TYSIĄCACH

Ogółem	55,3	43,0	42,7	30,6
0 - 1	23,2	19,5	19,4	9,3
Powyżej 1 ha razem	32,0	23,5	23,3	21,4
1 - 2	11,8	5,6	5,5	4,7
2 - 3	4,4	3,3	3,3	2,9
3 - 5	3,9	3,4	3,4	3,1
5 - 7	2,3	2,1	2,1	1,9
7 - 10	2,6	2,2	2,2	2,2
10 - 15	2,6	2,2	2,2	2,2
15 - 20	1,3	1,2	1,2	1,2
20 - 30	1,3	1,2	1,2	1,1
30 - 50	0,8	0,9	0,9	0,9
50 - 100	0,6	0,8	0,7	0,7
100 i więcej	0,4	0,6	0,5	0,5

W ODSETKACH

Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
0 - 1	42,0	45,3	45,5	30,2
Powyżej 1 ha razem	58,0	54,7	54,5	69,8
1 - 2	21,4	12,9	13,0	15,3
2 - 3	8,0	7,7	7,8	9,5
3 - 5	7,1	8,0	8,0	10,1
5 - 7	4,2	4,9	4,9	6,3
7 - 10	4,7	5,2	5,2	7,1
10 - 15	4,6	5,2	5,2	7,1
15 - 20	2,4	2,8	2,8	3,8
20 - 30	2,3	2,7	2,7	3,8
30 - 50	1,5	2,1	2,0	2,8
50 - 100	1,0	1,8	1,8	2,4
100 i więcej	0,8	1,4	1,1	1,6

TABL.2. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH I RODZAJU PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nieprowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	

W TYSIĄCACH

2002

Ogółem	55,3	36,5	16,2	1,5	18,8	18,8
---------------------	-------------	-------------	-------------	------------	-------------	-------------

2010

Ogółem	43,0	30,9	17,5	0,5	12,9	12,1
W grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha	19,5	9,3	6,4	0,4	2,5	10,2
1 - 5.....	12,3	10,7	6,6	0,1	4,0	1,6
5 - 10.....	4,3	4,1	1,9	0,0	2,2	0,2
10 - 50.....	5,5	5,4	1,9	0,0	3,5	0,1
50 - 100.....	0,8	0,8	0,4	-	0,4	0,0
100 ha i więcej	0,6	0,6	0,4	-	0,2	0,0

W ODSETKACH

2002

Ogółem	100,0	66,1	29,3	2,7	34,1	34,0
---------------------	--------------	-------------	-------------	------------	-------------	-------------

2010

Ogółem	100,0	71,8	40,6	1,2	30,0	28,2
W grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha	100,0	47,6	32,6	2,0	12,9	52,4
powyżej 1 ha.....	100,0	91,8	47,2	0,5	44,1	8,2

TABL.3. ŚREDNIA POWIERZCHNIA UŻYTKÓW ROLNYCH W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH I RODZAJU PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nieprowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	

W HEKTARACH

2002

Ogółem	8,69	10,96	9,87	1,57	12,64	4,27
---------------------	-------------	--------------	-------------	-------------	--------------	-------------

2010

Ogółem	10,34	14,10	13,73	1,23	15,13	0,75
W grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha	0,28	0,42	0,40	0,16	0,50	0,15
1 - 2.....	1,46	1,47	1,47	1,41	1,46	1,41
2 - 3.....	2,43	2,43	2,42	2,42	2,45	2,39
3 - 5.....	3,87	3,88	3,85	3,99	3,90	3,82
5 - 7.....	5,94	5,95	5,91	5,67	5,99	5,85
7 - 10.....	8,40	8,40	8,34	7,87	8,45	8,25
10 - 15.....	12,17	12,17	12,08	12,64	12,23	12,16
15 - 20.....	17,23	17,22	17,18	17,57	17,24	17,74
20 - 30.....	24,26	24,26	24,26	22,27	24,27	25,01
30 - 50.....	38,57	38,58	39,40	30,49	38,14	37,44
50 - 100.....	69,84	69,82	70,83	-	68,97	74,64
100 ha i więcej	342,82	343,45	371,68	-	295,36	245,79

Użytkowanie gruntów

TABL.4. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	

W TYSIĄCACH HEKTARÓW

Powierzchnia gruntów ogółem . . .	531,8	506,0	361,9	349,0
Użytki rolne razem	480,3	444,2	332,8	327,4
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.	.	402,0	316,0	312,5
zasiewy	.	285,1	223,1	221,1
grunty ugorowane.	.	17,8	8,7	8,3
sady.	.	5,0	5,0	4,8
łąki trwałe.	.	82,0	69,2	68,2
pastwiska trwałe.	.	12,0	10,2	10,1
użytki rolne pozostałe.	.	42,2	16,8	14,9
Lasy i grunty leśne	10,6	29,8	10,0	9,1
Pozostałe grunty	41,0	32,0	19,1	12,5

W ODSETKACH

Powierzchnia gruntów ogółem . . .	100,0	100,0	100,0	100,0
Użytki rolne razem	90,3	87,8	92,0	93,8
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.	x	79,4	87,3	89,5
zasiewy	x	56,3	61,6	63,4
grunty ugorowane.	x	3,5	2,4	2,4
sady.	x	1,0	1,4	1,4
łąki trwałe.	x	16,2	19,1	19,5
pastwiska trwałe.	x	2,4	2,8	2,9
użytki rolne pozostałe.	x	8,3	4,6	4,3
Lasy i grunty leśne	2,0	5,9	2,8	2,6
Pozostałe grunty	7,7	6,3	5,3	3,6

TABL.5. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne			
		razem	w dobrej kulturze rolnej		
			razem	zasiewy	grunty ugorowane

W TYSIĄCACH HEKTARÓW

2002

Ogółem	531,8	480,3	.	.	.
---------------------	--------------	--------------	---	---	---

2010

Ogółem	506,0	444,2	402,0	285,1	17,8
W grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha	12,9	5,4	3,5	2,0	0,4
1 - 2.....	9,6	8,1	6,4	3,7	0,5
2 - 3.....	9,3	8,1	6,6	3,5	0,5
3 - 5.....	20,1	13,2	11,3	6,4	0,9
5 - 7.....	13,9	12,4	10,9	6,5	0,7
7 - 10.....	22,6	18,9	17,5	11,1	0,9
10 - 15.....	29,8	27,3	25,9	16,8	0,9
15 - 20.....	22,9	20,6	19,8	13,5	0,7
20 - 30.....	37,2	28,5	27,4	18,8	0,6
30 - 50.....	36,8	34,4	33,6	23,1	0,7
50 - 100.....	57,6	53,8	52,7	37,4	1,0
100 ha i więcej	233,3	213,6	186,5	142,4	10,1

W ODSETKACH

2002

Ogółem	100,0	90,3	x	x	x
---------------------	--------------	-------------	----------	----------	----------

2010

Ogółem	100,0	87,8	79,4	56,3	3,5
W grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha	100,0	41,9	27,4	15,2	3,0
powyżej 1 ha.....	100,0	89,0	80,8	57,4	3,5

TABL.5. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Użytki rolne (dok.)				Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	w dobrej kulturze rolnej (dok.)			pozostałe		
	sady	łąki	pastwiska			
W TYSIĄCACH HEKTARÓW						
2002						
Ogółem	.	.	.	.	10,6	41,0
2010						
Ogółem	5,0	82,0	12,0	42,2	29,8	32,0
W grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha	0,2	1,0	0,1	1,9	0,9	6,6
1 - 2.....	0,2	1,9	0,2	1,7	0,4	1,2
2 - 3.....	0,1	2,2	0,2	1,5	0,4	0,8
3 - 5.....	0,2	3,5	0,3	1,9	5,9	1,0
5 - 7.....	0,2	3,2	0,4	1,5	0,5	1,1
7 - 10.....	0,2	4,7	0,6	1,4	0,8	2,9
10 - 15.....	0,4	6,7	1,1	1,4	0,8	1,6
15 - 20.....	0,2	4,6	0,7	0,7	0,9	1,5
20 - 30.....	0,2	6,4	1,4	1,1	7,6	1,1
30 - 50.....	0,4	8,1	1,3	0,8	1,1	1,3
50 - 100.....	1,1	11,4	1,7	1,2	1,7	2,1
100 ha i więcej	1,6	28,3	4,0	27,1	9,0	10,8
W ODSETKACH						
2002						
Ogółem	x	x	x	x	2,0	7,7
2010						
Ogółem	1,0	16,2	2,4	8,3	5,9	6,3
W grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha	1,3	7,5	0,6	14,4	6,9	51,2
powyżej 1 ha.....	1,0	16,4	2,4	8,2	5,9	5,1

Powierzchnia zasiewów**TABL.6. POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	

W TYSIĄCACH HEKTARÓW

Powierzchnia zasiewów ogółem...	248,0	285,1	223,1	221,1
Zboża ogółem.....	202,1	207,0	169,1	168,1
w tym podstawowe.....	171,5	176,9	144,5	143,7
Strączkowe jadalne.....	0,1	0,8	0,7	0,7
Przemysłowe.....	17,5	40,6	27,4	27,4
w tym:	0,0	0,0	0,0	0,0
rzepak i rzepik.....	15,1	38,9	25,9	25,9
buraki cukrowe.....	2,3	0,9	0,9	0,9
Ziemniaki.....	10,6	5,4	5,3	5,0
Pastewne.....	10,7	21,7	12,6	12,5
Pozostałe uprawy.....	7,1	9,6	7,9	7,3
w tym warzywa.....	2,8	2,0	1,7	1,7

W ODSETKACH

Powierzchnia zasiewów ogółem...	100,0	100,0	100,0	100,0
Zboża ogółem.....	81,5	72,6	75,8	76,0
w tym podstawowe.....	69,1	62,1	64,8	65,0
Strączkowe jadalne.....	0,0	0,3	0,3	0,3
Przemysłowe.....	7,0	14,3	12,3	12,4
w tym:				
rzepak i rzepik.....	6,1	13,7	11,6	11,7
buraki cukrowe.....	0,9	0,3	0,4	0,4
Ziemniaki.....	4,3	1,9	2,4	2,3
Pastewne.....	4,3	7,6	5,6	5,7
Pozostałe uprawy.....	2,9	3,4	3,6	3,3
w tym warzywa.....	1,1	0,7	0,8	0,8

TABL.7. POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia zasiewów ogółem	W tym					
		zboża		strączkowe jadalne	przemysłowe	ziemniaki	pastewne
		ogółem	w tym podstawowe				

W TYSIĄCACH HEKTARÓW

2002

Ogółem	248,0	202,1	171,5	0,1	17,5	10,6	10,7
---------------------	--------------	--------------	--------------	------------	-------------	-------------	-------------

2010

Ogółem	285,1	207,0	176,9	0,8	40,6	5,4	21,7
W grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha	2,0	1,0	0,8	0,0	0,0	0,3	0,1
1 - 2	3,7	2,8	2,4	0,0	0,1	0,2	0,1
2 - 3	3,5	2,8	2,4	0,0	0,1	0,2	0,1
3 - 5	6,4	5,1	4,5	0,0	0,3	0,3	0,2
5 - 7	6,5	5,3	4,6	0,0	0,2	0,3	0,3
7 - 10	11,1	9,2	8,0	0,1	0,5	0,4	0,4
10 - 15	16,8	14,0	12,0	0,0	1,1	0,5	0,7
15 - 20	13,5	11,0	9,7	0,0	0,9	0,4	0,7
20 - 30	18,8	15,3	13,4	0,0	1,4	0,5	0,9
30 - 50	23,1	18,2	15,6	0,1	2,2	0,4	1,4
50 - 100	37,4	28,2	24,5	0,1	5,0	0,5	2,5
100 ha i więcej	142,4	94,1	79,1	0,5	28,7	1,3	14,2

W ODSETKACH

2002

Ogółem	100,0	81,5	69,1	0,0	7,0	4,3	4,3
---------------------	--------------	-------------	-------------	------------	------------	------------	------------

2010

Ogółem	100,0	72,6	62,1	0,3	14,3	1,9	7,6
W grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha	100,0	50,1	42,2	0,0	1,2	14,8	2,8
powyżej 1 ha	100,0	72,8	62,2	0,3	14,3	1,8	7,6

Zwierzęta gospodarskie**TABL.8. ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	

W TYSIĄCACH SZTUK

Bydło	73,2	69,5	57,0	56,5
w tym krowy.....	31,6	27,9	21,7	21,5
Trzoda chlewna	287,7	164,9	144,9	143,9
w tym lochy	29,1	14,7	12,7	12,6
Owce.....	4,2	4,2	3,7	3,7
Konie	5,6	6,1	5,9	5,7
Kozy	3,7	1,8	1,8	1,3
Króliki.....	14,3	10,3	10,3	7,7
Drób ogółem.....	8135,1	6499,9	5763,1	3740,7
w tym: drób kurzy	5982,5	4290,1	4273,7	2478,1
indyki.....	1592,2	1625,2	968,7	793,9
Przeliczeniowe sztuki duże.....	229,3	183,5	159,3	128,1

NA100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH w szt.

Bydło	15,2	15,7	17,1	17,3
w tym krowy.....	6,6	6,3	6,5	6,6
Trzoda chlewna	59,9	37,1	43,5	44,0
w tym lochy	6,1	3,3	3,8	3,8
Owce.....	0,9	0,9	1,1	1,1
Konie	1,2	1,4	1,8	1,7
Kozy	0,8	0,4	0,5	0,4
Króliki.....	3,0	2,3	3,1	2,3
Drób ogółem.....	1693,9	1463,2	1731,8	1142,6
w tym: drób kurzy	1245,7	965,8	1284,3	757,0
indyki.....	331,5	365,9	291,1	242,5
Przeliczeniowe sztuki duże.....	47,7	41,3	47,9	39,1

TABL.9. ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W 2010 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie	Drób ogółem
W TYSIĄCACH SZTUK					
Ogółem	69,5	164,9	4,2	6,1	6499,9
W grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha	0,4	1,0	0,1	0,3	2088,3
1 - 2	0,3	1,7	0,1	0,3	362,2
2 - 3	0,4	1,3	0,2	0,3	886,1
3 - 5	1,0	2,8	0,3	0,6	347,1
5 - 7	1,3	3,8	0,1	0,4	161,1
7 - 10	3,2	7,9	0,3	0,5	173,0
10 - 15	5,9	15,6	0,2	0,8	214,6
15 - 20	5,4	18,4	0,2	0,4	410,6
20 - 30	8,1	19,2	0,4	0,5	244,0
30 - 50	9,9	17,9	0,6	0,7	229,1
50 - 100	10,3	25,5	0,1	0,9	570,4
100 ha i więcej	23,4	49,6	1,8	0,5	813,5

NA100 ha UŻYTKÓW ROLNYCH w szt.

Ogółem	15,7	37,1	0,9	1,4	1463,2
W grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha	8,2	18,5	1,0	4,6	38623,1
powyżej 1 ha	15,7	37,3	0,9	1,3	605,1

Ciągniki i maszyny rolnicze**TABL.10. CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	

W TYSIĄCACH SZTUK

Ciągniki ogółem	19,8	20,3	19,6	18,6
o mocy:				
do 15 kW	0,6	0,5	0,5	0,4
15 do 25	3,0	4,2	4,2	3,8
25 do 40	6,3	7,2	7,1	6,8
40 do 60	6,7	4,3	4,2	4,1
60 do 100	2,1	2,9	2,6	2,6
100 kW i więcej	1,0	1,2	1,0	1,0
Kombajny zbożowe	2,2	2,7	2,6	2,6
Kombajny ziemniaczane	0,6	0,6	0,6	0,6
Kombajny buraczane	0,3	0,1	0,1	0,1
Silosokombajny	0,3	0,2	0,2	0,2
Opryskiwacze polowe	5,1	5,2	5,1	5,1
Opryskiwacze sadownicze	0,3	0,2	0,2	0,2

W ODSETKACH

Ciągniki ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
o mocy:				
do 15 kW	3,1	2,4	2,4	2,1
15 do 25	15,3	20,9	21,5	20,4
25 do 40	32,0	35,5	36,5	36,6
40 do 60	33,6	21,3	21,3	21,9
60 do 100	11,0	14,2	13,3	13,9
100 kW i więcej	4,9	5,8	4,9	5,2

TABL.11. CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ciągniki	Kombajny			Silosokombajny	Opryskiwacze polowe	Opryskiwacze sadownicze
		zbożowe	buraczone	ziemniaczane			

W TYSIĄCACH SZTUK

2002

Ogółem	19,8	2,2	0,3	0,6	0,3	5,1	0,3
-------------------------	-------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

2010

Ogółem	20,3	2,7	0,1	0,6	0,2	5,2	0,2
-------------------------	-------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

W grupach
obszarowych
UR:

0 - 1 ha	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
1 - 5 ha	3,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,1
5 - 10	3,4	0,3	0,0	0,1	0,0	0,9	0,0
10 - 50	8,2	1,4	0,1	0,4	0,1	2,7	0,1
50 - 100	1,8	0,4	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0
100 ha i więcej	2,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0

NA 100 GOSPODARSTW w szt.

2002

Ogółem	35,8	4,0	0,5	1,0	0,5	9,3	0,5
-------------------------	-------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

2010

Ogółem	47,3	6,2	0,3	1,4	0,4	12,2	0,6
-------------------------	-------------	------------	------------	------------	------------	-------------	------------

W grupach
obszarowych
UR:

0 - 1 ha	5,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0
powyżej 1 ha .	82,2	11,3	0,5	2,6	0,7	21,9	1,0

Pracujący w gospodarstwach rolnych**TABL.12. PRACUJĄCY WYŁĄCZNIE LUB GŁÓWNIEM W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W CZERWCU 2010 R. WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH**

WYSZCZE- GÓLNIENIE	Pracujący ogółem	Gospodarstwa indywidualne			pracownicy najemni stali	Gospodar- stwa osób prawnych
		pracujący w swoim gospodarstwie rolnym				
		razem	wyłącznie	głównie		

W TYSIĄCACH OSÓB

Ogółem	32,1	28,2	23,2	5,0	2,0	1,9
W grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha	7,2	6,6	5,7	1,0	0,3	0,3
1 - 5	8,5	8,1	6,4	1,7	0,2	0,1
5 - 10	4,5	4,3	3,4	0,8	0,1	0,1
10 - 50	7,6	7,3	6,0	1,2	0,2	0,0
50 - 100	1,4	1,2	1,0	0,2	0,1	0,1
100 ha i więcej	3,0	0,7	0,6	0,1	1,0	1,3

W ODSETKACH

Ogółem	100,0	87,8	72,3	15,6	6,3	5,8
W grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha	100,0	91,6	78,5	13,2	4,3	4,0
powyżej 1 ha	100,0	86,7	70,5	16,3	6,9	6,4

TABL.13. UŻYTKOWNICY GOSPODARSTW INDYWIDUALNYCH WEDŁUG GRUP WIEKU, PŁCI I GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W wieku					
		poniżej 25 lat	25-34	35-44	45-54	55-64	65 lat i więcej
	w tysiącach osób						

UŻYTKOWNICY OGÓŁEM

Ogółem	30,1	0,3	3,4	5,9	9,1	7,5	4,0
W grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha	9,0	0,1	0,8	1,3	2,3	2,4	2,2
1 - 5	10,5	0,1	1,0	2,2	3,1	2,8	1,3
5 - 10	4,0	0,0	0,5	0,9	1,4	0,9	0,3
10 - 30	4,5	0,1	0,7	1,0	1,7	0,9	0,1
30 ha i więcej	2,1	0,0	0,4	0,5	0,7	0,4	0,0

W TYM KOBIETY

Ogółem	10,7	0,1	1,1	2,1	2,9	2,4	2,1
W grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha	4,4	0,0	0,4	0,7	1,0	1,0	1,3
1 - 5	3,9	0,0	0,4	0,8	1,1	1,0	0,6
5 - 10	1,2	0,0	0,1	0,3	0,4	0,2	0,1
10 - 30	0,9	0,0	0,2	0,2	0,3	0,1	0,0
30 ha i więcej	0,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0

TABL.14. PRACUJĄCY WYŁĄCZNIE LUB GŁÓWNIEM W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W CZERWCU 2010 R. WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Pracujący ogółem ^a	Gospodarstwa indywidualne				pracownicy najemni stali	Gospodarstwa osób prawnych
		rodzinna siła robocza					
		razem ^a	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny ^a		

W TYSIĄCACH OSÓB

2002

Ogółem	66,5	63,9	36,1	15,8	12,0	1,1	1,6
-------------------------	------	------	------	------	------	-----	-----

2010

Ogółem	67,4	63,5	30,1	15,3	18,1	2,0	1,9
W grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha	17,2	16,6	9,0	4,1	3,4	0,3	0,3
1 - 2	9,2	9,1	4,6	2,3	2,3	0,1	0,0
2 - 3	6,0	5,8	2,9	1,4	1,5	0,1	0,1
3 - 5	6,5	6,4	3,0	1,5	1,8	0,1	0,0
5 - 7	4,3	4,2	1,9	1,0	1,3	0,1	0,0
7 - 10	5,1	5,0	2,1	1,2	1,7	0,1	0,1
10 - 15	5,4	5,4	2,2	1,2	2,0	0,0	0,0
15 - 20	3,0	2,9	1,2	0,7	1,1	0,1	0,0
20 - 30	3,1	3,0	1,1	0,7	1,1	0,0	0,0
30 - 50	2,3	2,2	0,9	0,5	0,8	0,1	0,0
50 - 100	2,0	1,8	0,7	0,4	0,6	0,1	0,1
100 ha i więcej	3,4	1,1	0,5	0,3	0,3	1,0	1,3

W ODSETKACH

2002

Ogółem	100,0	96,1	54,2	23,7	18,1	1,6	2,4
-------------------------	-------	------	------	------	------	-----	-----

2010

Ogółem	100,0	94,2	44,6	22,7	26,9	3,0	2,8
W grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha	100,0	96,5	52,5	23,9	20,0	1,8	1,7
powyżej 1ha	100,0	93,4	41,9	22,3	29,2	3,4	3,2

^a W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy:
 - mieszkali z użytkownikiem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego,
 - nie mieszkali z użytkownikiem.